

Respekt, tolerance, rozmanitost (pro nematuritní SŠ)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

Respekt, tolerance, rozmanitost (pro nematuritní SŠ).....	1
1 Vzdělávací program a jeho pojetí.....	3
1.1 Základní údaje	3
1.2 Anotace programu.....	4
1.3 Cíl programu	4
1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu.....	4
1.5 Forma	6
1.6 Hodinová dotace	6
1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny.....	6
1.8 Metody a způsoby realizace	6
1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace	6
1.10 Materiální a technické zabezpečení.....	7
1.11 Plánované místo konání	7
1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu.....	7
1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	7
1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití.....	8
2 Podrobně rozpracovaný obsah programu.....	9
3 Metodická část	10
3.1 Metodický blok č. 1: Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti, 3 x 45 min.....	11
3.2 Metodický blok č. 2: Demokracie a její podoby, 2 x 45 min.....	15
3.3 Metodický blok č. 3: Problémy a nepřátelé demokracie, 2 x 45 min	23
3.4 Metodický blok č. 4: Hrozby populismu pro demokracii. Politický marketing ve službách populismu, 3 x 45 min	28
3.5 Metodický blok č. 5: Migrace v souvislostech, 3 x 45 min	32
3.6 Metodický blok č. 6: Terorismus, jeho současné podoby a ideologické zdroje, 3 x 45 min.....	39
4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu.....	44
5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů	45
6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi	47
7 Příloha č. 4 - Odborné a didaktické posudky programu	48
8 Příloha č. 5 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu	49
9 Nepovinné přílohy	50

1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Výzva č. 02_16_032 - Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	Občanský průkaz 4.0 - kompetence pro demokratickou kulturu CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008154
Název programu	Respekt, tolerance, rozmanitost pro nematuritní SŠ Univerzita Palackého v Olomouci
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Křížkovského 511/8, 771 47 Olomouc https://www.upol.cz/
Kontaktní osoba	Mgr. Dana Sztwiertnia Hellová
Datum vzniku finální verze programu	30. 9. 2021
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	7.
Forma programu	Denní prezenční forma výuky
Cílová skupina	Žáci nematuritních středních škol
Délka programu	16 h
Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	Podpora demokratických hodnot, prevence extremismu, respekt ke kulturním odlišnostem, prevence xenofobie a dalších negativních jevů ve společnosti
Tvůrci programu Odborný garant programu	Katedra politologie a evropských studií, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph.D.
Odborní posuzovatelé	doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Mgr. Vladislava Závorská, Ph.D.

Specifický program pro žáky
se SVP (ano x ne)

Ne

1.2 Anotace programu

Program má za cíl podpořit občanskou a politickou participaci žáků nematuritních středních škol. Toho chce docílit prostřednictvím rozvoje klíčových znalostí z oblasti historie a politologie spojených s vybranými aktuálními tématy, jako demokracie a její hodnoty, populismus, migrace, extremismus či terorismus, jež vhodně propojuje s praktickými příklady a reálnými životními situacemi. Cíleně volí takové metody výuky, jež účinně posilují klíčové kompetence žáků, zejména samostatné kritické myšlení, umění diskutovat, týmovou práci a sebehodnocení. Program zapadá do průřezových témat výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech a multikulturní výchovy.

1.3 Cíl programu

Program má za cíl rozšířit znalosti žáků z oblasti demokracie a demokratických hodnot, migrace, populismu a globálního terorismu a rozvíjet jejich kritické myšlení, argumentační dovednosti, schopnost spolupráce, ale i interpersonální kompetence.

Žáci budou schopni:

- kritické diskuse nad tématem demokratických hodnot ve společnosti;
- identifikovat kladné a záporné stránky přímé a nepřímé demokracie;
- rozeznat nebezpečí, která představují různé politické proudy a ideologie;
- rozpoznávat znaky populistického stylu a komunikace v politice, ve volbách a volebních kampaních;
- kriticky posoudit fenomén migrace do a z ČR v porovnání s jinými státy světa;
- vymezit motivaci teroristů a různé ideologické zdroje teroristického násilí.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Program rozvíjí především klíčové kompetence dle RVP pro střední odborné vzdělávání – kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence personální a sociální, kompetence občanské a kulturního povědomí a kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi.

a) Klíčové kompetence k učení

- Žák zpracuje poznámky z informačních zdrojů k tématu vzdělávacího programu a správně je strukturuje, používá odborné termíny, s nimiž se ve vzdělávacím programu seznámil; uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí;
- efektivně využívá různé strategie učení k získání a zpracování poznatků a informací;
- je schopen sebehodnocení a sebereflexe na úrovni svých schopností – popíše, jak pracoval na konkrétním úkolu, co ho bavilo, co se mu dařilo, co se mu nedařilo, v čem udělal chybu;

nevyhýbá se přiznání chyby, v případě nezvládnutí úkolu je schopen přijmout negativní zpětnou vazbu;

- kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi.

b) Klíčové kompetence k řešení problémů

- Žák rozpozná problém, objasní jeho podstatu, rozčlení ho na části;
- navrhuje postupné kroky, zvažuje využití různých postupů při řešení problému;
- kriticky interpretuje získané poznatky a zjištění a ověřuje je, pro své tvrzení nachází argumenty a důkazy, formuluje a obhájí podložené závěry; je otevřený k využití různých postupů při řešení problémů;
- nahlíží problém z různých stran; zvažuje možné klady a zápory jednotlivých variant řešení, včetně posouzení jejich rizik a důsledků;
- vytváří a využívá vizuální znázornění problému související s tématem vzdělávacího programu;
- vybírá vhodnější řešení z navržených možností, experimentuje na úrovni svých schopností, uvědomí si s menší pomocí spolužáka nebo učitele chybu v řešení a opraví ji.

c) Klíčové kompetence komunikativní

- Žák vyjadřuje se srozumitelně, jasně, používá správné odborné termíny;
- prezentuje svou práci, myšlenky, názory ve třídě i před cizím publikem;
- správně interpretuje přijímaná sdělení a věcně argumentuje.

d) Klíčové kompetence personální a sociální

- Žák aktivně spolupracuje při stanovování a dosahování společných cílů;
- přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii;
- rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům, manipulaci, propagandě;
- adekvátně reaguje na hodnocení svého vystupování a způsobů jednání ze strany jiných lidí, přijímá radu i kritiku;
- odhaduje důsledky vlastního jednání a chování v nejrůznějších situacích, své jednání a chování podle toho koriguje (zájem/nezájem o politiku, osobní angažovanost...).

e) Klíčové kompetence občanské a kulturního povědomí

- Žák informovaně zvažuje vztahy mezi svými zájmy osobními, zájmy širší skupiny, do níž patří, a zájmy veřejnými, rozhoduje se a jedná vyváženě;
- respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí;
- promýšlí souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností;
- hájí svá práva i práva jiných, vystupuje proti jejich potlačování a spoluvytváří podmínky pro jejich naplňování;
- posuzuje události a vývoj veřejného života, sleduje, co se děje v jeho bydlišti a okolí, zaujímá a obhájí informovaná stanoviska a jedná k obecnému prospěchu podle nejlepšího svědomí.

f) Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

- Žák využívá moderních informačních technologií – využití aplikací při vyplňování dotazníků, vyhledávání informací, statistických přehledů;
- posuzuje rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů;
- kriticky přistupuje k získaným informacím.

1.5 Forma

Vzdělávací program je složen ze 16 vyučovacích hodin v rámci prezenční výuky. V lekcích je uplatňován konstruktivistický přístup učení a třífázový model učení E-U-R. Využívají se frontální výuka, individuální a skupinová práce. Realizátoři lekcí dodržují zásady BOZP, psychohygieny a pracují podle znění školního řádu dané školy.

1.6 Hodinová dotace

Vzdělávací program se skládá z šesti tematických bloků a celková časová dotace je 16 vyučovacích hodin. Každý blok je rozdělen na 45minutové části, tj. dvě až tři vyučovací hodiny. U tématu *Terorismus, jeho současné podoby a ideologické zdroje* se vzhledem k navrženým aktivitám (promítání dokumentu a následná diskuse) doporučuje spojit první dvě části do 1,5hodinového bloku. Celý program je koncipován tak, aby na sebe jednotlivé výukové části navazovaly. Realizátor tak může projít celým programem, ale může si vybrat i jednotlivé vyučovací hodiny, které lze učit samostatně bez závislosti na celé koncepci vzdělávacího programu.

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Cílovou skupinou jsou žáci středních škol bez maturity, přičemž se doporučuje realizovat program ve druhém nebo třetím ročníku. Předpokládaný počet účastníků odpovídá běžnému počtu žáků ve třídě, tedy cca 30 žáků. Všechny vyučovací hodiny lze přizpůsobit i menšímu/aktuálnímu počtu žáků, realizátor je však musí pečlivě připravit a upravit dílčí aktivity, které vyžadují práci ve skupinách.

1.8 Metody a způsoby realizace

V průběhu realizace vzdělávacího programu žáci pracují jak individuálně, tak ve skupinách, přičemž každá forma výuky má v dané fázi programu účel a funkční zařazení. Jsou použity aktivizační metody a metody podporující rozvoj kritického myšlení, spolupráci, tvořivost, zaměřené na praktické využití poznatků (např. diskuse, brainstorming, volné psaní, simulace atd.). Celkové edukační pojetí vzdělávacího programu vychází z konstruktivistické pedagogiky ve snaze podpořit žáka, aby se sám co nejvíce posouval v dovednostech, znalostech i postojích a měl dostatek podnětů pro rozvoj klíčových kompetencí.

1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace

Tematický blok č. 1 – Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti, 3 x 45 min

Anotace: Cílem tematického bloku je zjistit, jaké jsou postoje žáků k demokracii a jaké sdílejí hodnoty, s důrazem na toleranci odlišností (v postojích, hodnotách i fyzických, kulturních a dalších odlišnostech). Postoje žáků jsou porovnány jak s postoji celé české populace, tak s postoji jejich vrstevníků. Smyslem úvodního bloku je pomocí kritického uvažování probudit v žácích jak vnitřní, tak vnější diskusi o hodnotách potřebných pro efektivní fungování demokratické společnosti. Rozvíjejí se kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií, a to v podobě webové/mobilní aplikace pro vyplnění dotazníku.

Tematický blok č. 2 – Demokracie a její podoby, 2 x 45 min

Anotace: Smyslem tematického bloku je seznámit žáky s pojetím a podobami demokracie. Pozornost bude věnována jednotlivým vývojovým stadiím a nezbytným atributům demokracie. Bude diskutována otázka výhod a nevýhod přímé a zastupitelské demokracie prostřednictvím simulace referenda.

Tematický blok č. 3 – Problémy a nepřátelé demokracie, 2 x 45 min

Anotace: Tematický blok má za cíl seznámit žáky s hlavními problémy, kterým čelí moderní demokracie. Žáci budou seznámeni s odlišnými cestami diktátorů k moci a budou schopni rozeznat nebezpečí, které představují různé politické proudy a ideologie.

Tematický blok č. 4 – Hrozby populismu pro demokracii. Politický marketing ve službách populismu, 3 x 45 min

Anotace: V rámci tematického bloku se žáci seznámí s definičními rysy populismu, s tím, jak se projevuje v politice i ve společnosti (praktické příklady), a skrze práci s audiovizuálními volebními spoty se dále naučí rozeznávat způsoby a příklady populistické komunikace ve volbách. Prostřednictvím práce s filmem bude téma populismu zprostředkováno také skrze emoce a konkrétní případ a příběh, což umožní lépe uchovat znalosti o složitém tématu.

Tematický blok č. 5 – Migrace v souvislostech, 3 x 45 min

Anotace: Žáci se seznámí s nejdůležitějšími pojmy migrace, hlavními historickými příklady migrace, příčinami, kvůli kterým k migraci dochází, migračními trasami a zeměmi původu migrujících osob. Součástí bloku je rovněž seznámení se s fenoménem migrace v kontextu České republiky.

Tematický blok č. 6 – Terorismus, jeho současné podoby a ideologické zdroje, 3 x 45 min

Anotace: Cílem tematického bloku je seznámit žáky s definicemi terorismu jako svébytného fenoménu a odlišit jej od jiných typů násilí či kriminální činnosti. Dalším cílem je vysvětlení motivací teroristů a představení různých ideologických zdrojů teroristického násilí. Po absolvování hodiny budou žáci schopni rozlišovat mezi islámem a islamismem.

1.10 Materiální a technické zabezpečení

Mobilní telefony, tablety nebo notebooky žáků, počítač s připojením na internet, wi-fi připojení, audiotechnika a dataprojektor ve třídě.

1.11 Plánované místo konání

Třída pro všeobecné předměty, příp. počítačová třída. Výuka bude probíhat v prostorách konkrétní školy, které jsou adekvátně vybaveny pro plánovanou výuku.

1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu

Program je koncipován pro začlenění do formálního vzdělávacího procesu. Jednotlivé části na sebe navazují a mohou tak vytvořit ucelený program pro celé poletí (16 týdnů výuky). Je však možné program rozdělit a jednotlivé vyučovací hodiny učit samostatně.

1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů/lektorů:

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory/lektory		0
z toho	Hodinová odměna pro 1 realizátora/ lektora včetně odvodů	0

	<i>Ubytování realizátorů/lektorů</i>	0
	<i>Stravování a doprava realizátorů/lektorů</i>	0
Náklady na zajištění prostor		0
Ubytování, stravování a doprava účastníků		0
<i>z toho</i>	<i>Doprava účastníků</i>	0
	<i>Stravování a ubytování účastníků</i>	0
Náklady na učební texty		0
<i>z toho</i>	<i>Příprava, překlad, autorská práva apod.</i>	0
	<i>Rozmnožení textů – počet stran:</i>	0
Režijní náklady		0
<i>z toho</i>	<i>Stravné a doprava organizátorů</i>	0
	<i>Ubytování organizátorů</i>	0
	<i>Poštovné, telefony</i>	0
	<i>Doprava a pronájem techniky</i>	0
	<i>Propagace</i>	0
	<i>Ostatní náklady</i>	0
	<i>Odměna organizátorům</i>	0
Náklady celkem		0
Poplatek za 1 účastníka		0

Pozn.: Program je koncipován do běžné výuky na školách, proto nepředpokládáme zvýšené náklady ze strany realizátora.

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

Program je k dispozici pod licencí [Creative Commons 4.0](#) (CC BY-SA 4.0) na webových stránkách projektu [Občanský průkaz 4.0](#) a na [Metodickém portálu RVP.cz](#).

Není-li uvedeno jinak, jsou v programu (včetně všech jeho příloh) použité fotografie, grafy, snímky obrazovky, schémata a grafické prvky autorským dílem tvůrců nebo pocházejí z volných databází.

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

Podrobný obsah programu ve formátu tzv. Pracovního sešitu pro žáky je zpracován jako samostatná příloha programu a je dostupný [zde](#).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3 Metodická část

Metodický úvod

Program se skládá ze šesti tematických bloků, každý s dotací 2–3 vyučovacími hodinami (45 minut). Celý program je koncipován tak, aby na sebe jednotlivé výukové části navazovaly, ale zároveň si realizátor může vybrat jednotlivé tematické bloky a učit je samostatně.

Logika řazení tematických bloků v programu je taková, že úvodní blok poskytne východiska v podobě dat z dotazníkového šetření. Jeho vyhodnocení poskytne vyučujícímu obraz o náladách a postojích ve třídě, odhalí míru příklonu žáků k demokratickým hodnotám a pomůže identifikovat případné extrémní názory. S výsledky šetření lze pak pracovat při modelaci další výuky u těch témat, které mohou být pro žáky obtížnější nebo nějakým způsobem kontroverzní (např. populismus, migrace).

U žáků lze očekávat různou míru předchozích znalostí souvisejících s danými tématy. Zatímco v případě demokracie či nedemokratických režimů bude program prohlubovat již získané vědomosti, témata jako populismus, terorismus a migrace mohou být pro žáky zcela nová. Metody, které jsou ve výuce zvoleny mají za cíl tato obtížnější témata žákům co nejlépe přiblížit a zároveň posílit jejich základní kompetence.

Program si pravděpodobně vyžádá dodatečnou teoretickou přípravu vyučujícího. Součástí metodiky jsou proto rozsáhle teoretické podklady k přípravě, podpořené připravenými powerpointovými prezentacemi. Program obsahuje rovněž tzv. pracovní sešit, ve kterém jsou podrobně zpracovány úkoly pro žáky. Jednotlivé části metodiky navíc obsahují odkazy na odbornou literaturu a multimediální zdroje, které se vážou k tématům jednotlivých bloků.

Metodická doporučení spolu s metodami, které byly v programu použity, jsou v dokumentu [Metodické doporučení aneb jaké metody se ve výuce osvědčily](#).

3.1 Metodický blok č. 1: Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti, 3 x 45 min

Anotace metodického bloku

Smyslem tematického bloku je pomocí dotazníkového šetření zjistit, jaké jsou postoje žáků k demokracii a jaké demokratické hodnoty sdílejí se svými vrstevníky ve třídě i v rámci České republiky. Pomocí diskuse nad výsledky budou žáci přemýšlet o hodnotách potřebných pro efektivní fungování demokratické společnosti. První blok je východiskem pro lepší pochopení dalších témat výukového programu.

Kompetence

V rámci bloku jsou rozvíjeny kompetence komunikativní a kompetence občanská a kulturního povědomí, zejména během promýšlení demokratických hodnot a při interpretaci a porovnávání výsledků šetření a následné diskusi. Během skupinové práce a následné diskuse žáci sdělují své názory, hledají argumenty, volí vhodné způsoby řešení zadaného úkolu a svá stanoviska prezentují před ostatními spolužáky. Jsou rozvíjeny kompetence občanská a kulturního povědomí, komunikativní, řešení problémů a personální a sociální. Díky hodnocení skupinové práce jsou rozvíjeny především kompetence personální a sociální.

Žáci budou schopni

- kritické diskuse;
- argumentovat nad tématem demokratických hodnot ve společnosti;
- interpretovat graficky prezentovaná data ze sociologického šetření.

Materiály, pomůcky, potřebná technika

- Notebook/PC, dataprojektor, mobilní telefon nebo tablet s aplikací.
- [Manuál pro práci s aplikací blok 1](#) (příloha č. N2); [Metodický materiál pro učitele – práce s výsledky dotazníku blok 1](#) (příloha č. 1); [EduApka](#) (příloha č. N2); [Edukační karty Demokratické hodnoty](#) (příloha č. 2).

Struktura hodiny

První hodina (45 min)

Cílem první hodiny je získat data o hodnotách a postojích žáků k demokracii, s důrazem na toleranci odlišností (v postojích, hodnotách i fyzických, kulturních a dalších odlišnostech). Průzkum se uskuteční prostřednictvím vyplnění standardizovaného sociologického dotazníku. Vyplnění sociologického dotazníku může být samo o sobě nová a přínosná zkušenost. Výsledky šetření jsou stěžejní pro další vyučovací hodinu.

EVOKACE

1. Na začátku hodiny budou žáci učitelem vyzváni k otevření webové aplikace [EduApka](#) na svých mobilních telefonech (alternativně PC), následně bude žákům ve webové aplikaci zadán k vyplnění anonymní sociologický dotazník (viz [Manuál pro práci s aplikací blok 1](#)), který sleduje zájem o politiku a veřejné dění, důvěru v ústavní instituce, vnímání občanské angažovanosti nebo postoje k demokratickému zřízení a jeho běžně přijímaným hodnotám. Sesbíraná data slouží jako podklad pro zpracování výstupů (zajistí webová aplikace) do druhé vyučovací hodiny. Vyplnění dotazníku v aplikaci by nemělo trvat déle jak 5–10 minut.

Pozn.: Vyplnění dotazníku musí předcházet všem dalším činnostem bez ohledu na úpravy struktury výukového bloku ze strany vyučujícího. Jen tak je možné získat ničím neovlivněné počáteční názory a postoje žáků, se kterými celý blok nadále pracuje.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Po vyplnění dotazníku následuje řízený rozhovor. **Dřív, než se podívají do svých pracovních sešitů,** odpovídají žáci na otázky:
  - a) Co je podle vás demokratická hodnota?
  - b) Myslíte si, že zastáváte se svými spolužáky podobné hodnoty?
  - c) Pokud se s někým lišíte v hodnotách, znamená to, že nemůžete být kamarádi?

Učitel se snaží zaznamenat všechny vyřčené hodnoty na tabuli. Následně nechá žáky, aby si přečetli tzv. slovníček demokratických hodnot v pracovních sešitech, a nechá žáky, aby porovnali své výpovědi na tabuli s pojmy, které našli v „slovníčku“. Překrývali se nebo úplně lišili?

3. Žáci jsou rozděleni do menších skupin dle velikosti třídy (ideálně max. pět žáků a čtyři skupiny). Každá skupina si zvolí svého kapitána, hlídače času, zapisovatele a prezentátora (pozice se nesmí kumulovat), kteří budou při skupinové práci plnit určité role. Samotným úkolem žáků ve skupině je, aby se po přečtení fiktivního příběhu člověka shodli na alespoň třech demokratických právech, které jsou danému člověku upírána, nebo hodnotách, které jsou u něj narušovány. Kapitán pro tým vytáhne jednu z edukačních karet (viz [Edukační karty Demokraticke hodnoty](#)) s příběhem a následně řídí práci ve skupině. Hlídač času kontroluje plynulost práce a důsledně kontroluje dodržení časového limitu 10 minut. Zapisovatel zapisuje všechny myšlenky, které zazní během diskuse, a spolu s kapitánem dbá, aby v první fázi byla diskuse vedena formou brainstormingu. Prezentátor odprezentuje před ostatními skupinami jednak příběh člověka a zároveň výsledek skupinové práce (hodnoty a práva, na kterých se skupina shodla). V následné diskusi můžou ostatní žáci ze třídy pokládat dotazy nebo doplnit vlastní návrhy řešení.

REFLEXE

4. V rámci reflexe dochází k sebehodnocení žáka a jeho práce ve skupině.

Prosím zhodnoťte svojí práci ve skupině:

	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ně
Zapojoval/a jsem se do práce skupiny aktivně.				
Přijal/a jsem roli v týmu, plnil/a jsem ji zodpovědně.				
Vstupoval/a jsem aktivně do plánování postupu práce ve skupině.				
Naslouchal/a jsem nápadům ostatním, jejich názorům.				
Vystupoval/a jsem jako týmový hráč, ne jako sólista.				
Dokázal/a jsem upozornit vhodným způsobem na to, že druhý člověk argumentoval nepřesně, nebo dokonce demagogicky.				

Dodržel/a jsem pravidla diskuse.				
----------------------------------	--	--	--	--

- Celkově svoji účast v týmu považuji za **přínosnou/nepřínosnou** (zakroužkuj) pro dosažení společného cíle.
- Propříště bych v rámci skupinové práce chtěl/a zlepšit .....

Domácí příprava (45 min)

V rámci domácí přípravy mají žáci vypracovat dva úkoly:

- Žáci do připravených pracovních sešitů mají vypracovat písemný úkol, ve kterém zodpoví otázku: **Přemýšlíte nad nějakou hodnotou, která je pro vás v životě důležitá, ale nejste si jistí, zda je nutně demokratická? Proč? Vypište.**
- Druhý úkol se zaměřuje na práci s grafy, žáci mají za úkol interpretovat tři zobrazené grafy a odpovídat na otázky: **Mají Češi zájem o politiku? Jakým způsobem se do politického dění zapojují? Jak jsou Češi spokojeni s fungováním demokracie v čase? Zvyšuje se spokojenost, nebo snižuje?**

Pozn.: Je vhodné počítat i s variantou, že domácí příprava žáků bude nedostatečná. V případě, že tuto skutečnost lze předvídat, je možné zařadit aktivitu do klasické výuky.

V rámci přípravy na druhou vyučovací hodinu si učitel v mobilní aplikaci na přidružené webové platformě prochází výstupy žáky vyplněného sociologického dotazníku, vybírá výstupy z otázek, které buď zapadají do běžného konceptu výuky, jsou obsahově zajímavé v kontextu dané třídy nebo se jedná o zajímavé výsledky (například se velmi liší od hodnot celé společnosti nebo všech ostatních žáků). Délka celé aktivity je závislá na výběru otázek a délce diskuse. Při přípravě je třeba počítat s cca 5 minutami na jeden výstup (uvedení problému učitelem, položení otázky do pléna žáků, diskuse), proto se doporučuje zahrnout do diskuse maximálně 8 výstupních grafů a méně. Otázky jsou pokládány v blocích, které lze prezentovat společně (viz [Metodický materiál pro učitele – práce s výsledky dotazníku blok 1](#)). Tímto způsobem je možné projít v rámci jedné vyučovací hodiny všechny položené otázky a jejich grafické výstupy. U vhodných výstupů zahrnutých do prezentace pro žáky si učitel připravuje otázky k otevření diskuse.

Druhá hodina (45 min)

Cílem druhé hodiny je konfrontovat žáky s jejich vlastními postoji a hodnotami vyjádřenými ve vyplněném dotazníku a postavit je do kontrastu s hodnotami a postoji zastávané celou populací ČR, případně jejich vrstevníky ve věkové skupině (15–18 let). Velká pozornost je věnována diskusi nad výsledky, což vede k rozvoji kritického myšlení a celkovému rozvoji občanských kompetencí.

EVOKACE

- V rámci evokace se třída vrací k „vyhodnocení“ domácí přípravy. Vyučující se může zaměřit buď na demokratické hodnoty, kde žáci vysvětlují, proč jsou pro ně jimi vybrané hodnoty v životě důležité. Dle okolností buď koriguje zjevně nedemokratické hodnoty, případně poukazuje na rozdíly mezi žáky (někteří žáci zmiňují výhradně obecné hodnoty – tolerance, solidarita, pravdomluvnost apod. –, jiní výhradně práva – svoboda slova, svoboda podnikání apod.). Druhou možností je, že se učitel zaměří na interpretaci grafů, a věnuje nějaký čas i okolnostem vzniku a pravidlům takových průzkumů (viz [Metodický materiál pro učitele – práce s výsledky dotazníku blok 1](#)).

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

- Vyučující představí výsledky výzkumu, který proběhl na začátku první hodiny. Postup, jak zpracovat výsledky výzkumu například do powerpointové prezentace, je zahrnutý v dokumentu *Manuál pro*

práci s aplikací_blok 1. Způsob vedení diskuse a přehled možných otázek je k nalezení v samostatném dokumentu [Metodický materiál pro učitele – práce s výsledky dotazníku blok 1](#). Výstupy obsahují data o odpovědích pro celou společnost ČR (resp. pro věkovou kategorii 19 let a více) a data pro věkovou kategorii 15–18 let, která kopíruje názory předpokládaných vrstevníků žáků a data pro danou třídu. Každá otázka je spojena s určitým tématem, které je vhodné rozvést v rámci diskuse s žáky.

REFLEXE

1. Který výsledek dotazníkového šetření vás nejvíce překvapil? Proč?
2. Je některá otázka, ve které jste označil velice kritickou odpověď, ale po diskusi ve třídě jste změnil názor? Co vás přimělo změnit názor?
3. Řekli byste, že se považujete za demokraty, nebo naopak si myslíte, že je nějaký jiný systém vládnutí, který by byl vhodnější než demokracie? Dokážete vysvětlit proč?
4. Na úplný závěr zhodnoť celý tematický blok pomocí smajlíku (vybarvi pastelkou).

Teorie k tématu:

Díla antických autorů (Aristoteles, Platón), autorů novověkých (James Stewart Mill, Jean-Jacques Rousseau aj.), a myšlenky Alexandera Hamiltona, Jamese Madisona aj., ze kterých vycházejí dodnes uznávané hodnoty a postoje demokratické společnosti, jež jsou inkorporovány v národních dokumentech, včetně Ústavy ČR, i v dokumentech mezinárodních (Charta OSN aj.). Aktivita staví na teorii občanského vzdělávání (výchova k demokracii, politická participace aj.)

Zdroje a materiály k tématu

Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Tiskové zprávy z výzkumu Naše společnost* [online]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz>.

Člověk v tísní. *Jeden svět na školách – Průzkumy a šetření* [online]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/pruzkumy-a-setreni>.

Dahl, Robert. 2001. *O demokracii*. Praha: Portál. ISBN 8071784222.

Held, David. 2006. *Models of Democracy*. Stanford: Stanford University Press. ISBN 9780804754729.

Informační centrum OSN v Praze. *Charta Organizace spojených národů* [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta-OSN-2019.pdf>.

Listina základních práv a svobod [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

Mill, John Stewart. 2020. *O svobodě myšlení a slova*. Praha: Institute H21. ISBN 978-80-907820-0-6.

Pavel Rychetský: *Demokracie a hodnoty dnes, 2019* [video]. Český rozhlas. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/pavel-rychetsky-demokracie-a-hodnoty-dnes-8107734>.

Sartori, Giovanni. 1993. *Teória demokracie*. Bratislava: Archa. ISBN 80-7115-049-5.

Ústava České republiky [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

3.2 Metodický blok č. 2: Demokracie a její podoby, 2 x 45 min

Anotace metodického bloku

Cílem tematického bloku je seznámit žáky s podobami demokracie, jejími výhodami i nevýhodami. Žáci se prostřednictvím simulace referenda naučí vnímat specifika nástroje přímé demokracie a jeho možné problematické aspekty. Blok navazuje na první tematickou část, kde se žáci věnovali demokratickým hodnotám. Po absolvování druhého bloku by žáci měli být schopni identifikovat pozitiva demokratické formy vlády.

Žáci budou schopni

- vysvětlit pojem demokracie a rozlišit její podoby;
- identifikovat kladné a záporné stránky přímé a nepřímé demokracie;
- popsat hlavní pozitiva demokratické formy vlády.

Kompetence

Žáci se zamýšlejí nad významem (definicí) demokracie, čímž rozvíjejí kompetence komunikativní a kompetence k řešení problémů. Ve fázi uvědomění si významu dochází ke shrnutí a třídění odpovědí a poznatků, přičemž se rozvíjejí kompetence k učení. Prostřednictvím simulace referenda si žáci uvědomí, jak funguje referendum a jak se jednotlivci mohou podílet na realizaci přímé demokracie. Dochází k rozvíjení kompetencí občanského a kulturního povědomí, v následné diskusi je rozvíjena kompetence komunikativní.

Materiály, pomůcky, potřebná technika

- Lepicí papírky, fixy, obálka na odevzdané hlasovací lístky k referendu, příp. krabice s otvorem.
- [Demokracie a její podoby-přednáška blok 2](#) (příloha č. N4).

Podrobně rozpracovaný obsah

Jako podklad pro přípravu učitele slouží materiál [Demokracie a její podoby-přednáška blok 2](#).

První hodina (45 min)

Cílem první hodiny je seznámit žáky s pojmem demokracie a jejími charakteristikami. Dále se dozví rozdíly mezi přímou a zastupitelskou formou demokracie a v rámci simulace referenda poznají výhody a nevýhody přímé formy demokracie.

Struktura hodiny

EVOKACE

1. V samém úvodu žáci odpovídají na otázku: **Co je to demokracie? Co se Vám jako první vybaví, když se řekne demokracie?** Je možné využít tabuli a lepicí papírky: žáci napíší na lepicí papírky pouze jedno slovo, které podle nich nejlépe vystihuje pojem demokracie. Tyto papírky následně nalepí na tabuli pod připravený nápis „demokracie“. Poté učitel spolu s žáky shrnou odpovědi a mohou logicky rozčlenit papírky s odpověďmi do jednotlivých kategorií:
  - a. práva a svobody (svoboda slova, tisku atd.);
  - b. instituce (parlament...);
  - c. procesy (volby, referendum...).

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Vyučující pokračuje řízeným rozhovorem, kdy doplní, spolu s žáky, další chybějící rysy, které patří buď mezi základní rysy (ideální) demokracie, nebo se může jednat o definované instituce moderní demokracie. Výklad doplní o zajímavosti spojené s historií demokracie (Věděli jste, že...?).

Slovo demokracie je ze staré řečtiny, kde *démos* znamená lid a *kratos* moc, vláda. Takže v překladu slovo znamená vláda lidu či moc lidu. Demokracie je jev starý více než 2000 let. Zajímavostí u Řeků bylo, že se politikou zabývali s nadšením a věnovat se veřejným záležitostem bylo oblíbenou aktivitou. Řek, který zůstal stranou a na veřejných záležitostech se nepodílel, byl podivný, byl to soukromník. A takovým lidem se říkalo *idiotes*. A odtud původ slova idiot.

Rysy ideální demokracie

Existují základní kritéria, která je třeba splnit, abychom mohli hovořit o demokracii?

Ano, existují, a je jich minimálně šest:

1. Účinná participace (účast)

Znamená, že lidé musejí mít rovnou a efektivní příležitost se vyjádřit a sdělit své stanovisko.

2. Volební rovnost

Při rozhodování musí mít každý rovnou a efektivní možnost volit, přičemž všechny hlasy musejí mít při sčítání stejnou váhu.

3. Poučené porozumění

Během rozumně stanovené doby musí mít každý rovnou a efektivní možnost dozvědět se vše potřebné o všech alternativách dalšího postupu a o jejich pravděpodobných důsledcích.

4. Kontrola nad nastolováním témat (agendy) k projednání

Lidé musejí mít vyhrazeno právo rozhodovat o tom, jaká témata se dostanou na pořad jednání a jakým způsobem budou projednávána. Díky tomu demokratický proces, vymezený předchozími třemi kritérii, nebude nikdy uzavřený. Dříve schválená agenda může tedy být kdykoli změněna, pokud si to členové přejí.

5. Zapojení (zahrnutí) všech dospělých

Všichni, nebo alespoň většina dospělých trvale v místě usídlených obyvatel, by měli mít zajištěna plná občanská práva, tak jak jsou obsažena v prvních čtyřech kritériích.

6. Základní práva

Každý člen má právo komunikovat s ostatními, právo, aby jeho hlas měl stejnou váhu jako hlasy ostatních, právo na informace, právo participovat za rovných podmínek, právo kontrolovat agendu. Systém základních práv je tedy pro demokracii nezbytný. (Dahl 2001; Dahl 1998)

Tato kritéria mají platnost jak v malém měřítku skupiny, stejně tak ale platí v rozsáhlých celcích, jakými jsou země, mají-li být spravovány demokraticky.

Co je demokracie? (podle Roberta Dahla)

Základní rysy ideální demokracie – shrnutí:

1. *efektivní účast (participace);*
2. *volební rovnost;*
3. *dosahování poučeného porozumění (informování voliči);*
4. *uplatňování kontroly nad nastolováním témat k projednání (kontrola občanů nad projednávanou agendou;)*
5. *zapojení všech dospělých;*

6. základní práva.

Rozvinutá moderní demokracie vyžaduje:

- a. volené státní činitele (reprezentace);
- b. svobodné, spravedlivé a časté volby;
- c. svobodu projevu;
- d. alternativní zdroje informací;
- e. svobodu shromažďování a sdružování.

V průběhu času se ovšem podoba demokracie – její forma i obsah – změnila natolik, že občan athénské polis, kde vznikla, by se jen s velkou nedůvěrou a překvapením díval na to, co je dnes nazýváno standardní (zastupitelskou) demokracií. Rozhodně by neměl pocit, že je to ta pravá demokracie, a toho, kdo by to tvrdil, by jistě označil za lháře. (Hloušek a Kopeček 2007)

Demokracie přímá a demokracie zastupitelská

Pro staré Řeky byly nepřijatelné dva základní rysy, které jsou dnes pro moderní demokracii zcela samozřejmé:

- a. Mezi *démos* patřili pouze občané, ale občany nebyli všichni: občany byli pouze muži nad 18 let, vyloučení byli ženy, cizinci a otroci, což bylo jen 10–15 % populace! Skutečností ovšem je, že právo volit pro ženy je poměrně nedávným výdobytkem. Když se vrátíme o pár generací nazpět, tedy do doby kolem roku 1918, kdy skončila první světová válka, zjistíme, že ženy stále neměly volební právo, a například ve Švýcarsku získaly ženy právo volit až v roce 1971. (Dahl 2001)
- b. Řekové vykonávali demokracii na městských shromážděních – nevolili své zástupce, rozhodovali přímo, nebyla to tedy demokracie zastupitelská. (Dahl 1998, Sartori 2008, viz též Dahl 1995)

Na čem velmi záleží, je velikost: demokracie městských shromáždění není možná při velké rozloze zemí a velkém počtu občanů. Občané jsou rozptýlení a jsou od sebe mnohdy velmi daleko, takže organizovat shromáždění všech občanů není prakticky proveditelné. Proto si občané volí své zástupce, aby je reprezentovali v moderním typu demokracie – **demokracii reprezentativní, tj. zastupitelské.**

Nejstarší parlament na světě – Althing (Island)

Za nejstarší parlament (národní shromáždění) na světě je považován islandský Althing. Byl založen už v roce 930 potomky Vikingů, Althing je tedy nejstarším existujícím parlamentem. Na počátku to bylo shromáždění pod širým nebem asi 45 km od dnešního hlavního města Reykjavíku. Vikingové tak jako první praktikovali zastupitelskou demokracii.

Referendum

Některé prvky přímé demokracie však v některých reprezentativních demokratických systémech přetrvávají. Nejrozšířenějším nástrojem přímé demokracie je dnes referendum. Referendum znamená, že občané dané země rozhodují nějakou otázkou (či otázky) tím způsobem, že ji buď potvrdí, nebo odmítnou. V Evropě existuje několik zemí, kde jsou referenda velmi běžná – zemí referend je Švýcarsko, dále sem můžeme zařadit Itálii, Irsko nebo Dánsko. Naproti tomu třeba v Německu referendum na celostátní úrovni není vůbec možné a na úrovni spolkových zemí jen ve zcela výjimečných případech. (Hloušek a Kopeček: 40–41). Také ve Velké Británii nejsou referenda obvyklá, ale když už k nim dojde, tak to stojí za to. V roce 2016 Britové v referendu odhlasovali vystoupení z Evropské unie. (O setrvání v ES/EU Britové hlasovali již dvakrát, poprvé v roce 1975, kdy hlasovali pro setrvání). Lze říci, že obecně se přímá demokracie jednodušeji uplatňuje pouze v menších celcích, v útvarech, které jsou malé, a dá se tam takové přímé hlasování zorganizovat. Málokdy se uplatňuje v zemích, které mají nějakou spolkovou nebo federální strukturu, protože tam může nastat problém „tyranie“ těch velkých států nebo států s velkým počtem obyvatel vůči těm

menším. Takže ve federacích, jako třeba je Spolková republika Německo nebo Spojené státy americké, se na federální úrovni referendum zásadně nepoužívá. (Pehe a Cepl 2005)

7. Následuje simulace referenda. Žáci budou odpovídat na otázku: **Jste pro vystoupení České republiky z Evropské unie?** Žáci hlasují (pomocí hlasovacího lístku každý sám za sebe bez konzultace s ostatními), hlasy odevzdávají na určené místo (mohou využít obálku, případně krabici, která má představovat volební urnu). Učitel by měl být také připraven na možnost, že někteří žáci odmítnou se referenda zúčastnit – mohou se odvolávat na svobodné hlasovací právo. Tyto žáky je možné zapojit do role „kontrolora“ hlasování, případně sčítacích komisařů či kontroly výsledků. Učitel určí sčítací komisaře pro sčítání hlasů a kontrolu výsledků. Na závěr proběhne vyhlášení výsledku referenda. Na základě přímé zkušenosti se žáci snaží definovat výhody a úskalí referenda jako formy přímé demokracie. Zamýšlejí se nad otázkou: **Je referendum vždy (za každých okolností) vhodným nástrojem pro řešení významným politických otázek?**
8. Vyučující ukončí tuto část hodiny výkladem, kde shrne základní úskalí referenda.

Úskalí referenda

1. Problém otázky: její jednoznačnost a formulace – již zde to bývá výsledek úporného politického boje.
2. Drahé, technicky náročné (problémy průběhu mohou vést k dalším sporům).
3. Otázka informovanosti – schopnost občanů získat dostatek informací, otázka úrovně znalostí občanů a jejich schopnost posoudit danou záležitost, která může mít zásadní význam (nedostatek zkušenosti a expertízy může vést k odlišnému výsledku než v případě, když jsou občané dostatečně informováni).

Navíc jsou jim informace o řešeném problému předkládány v rámci kampaně, která je politicky řízena. Možnost zisku nezávislých perspektiv může být v daném období omezená. Problematika navíc může být příliš složitá, velmi komplexní. Proto je třeba zdůraznit, že velmi záleží na tom, čeho se otázka týká, jaký typ problematiky je do referenda předložen, tj. o čem má být občany rozhodnuto. Právě záležitost mezinárodních smluv a závazků s rozsáhlými dopady je velmi problematická. (Pehe a Cepl 2005)

Problém mediální a politické manipulace: dnes existují technologické možnosti, na jejichž základě je možné připravovat politický vzkaz voličům „na míru“, tj. je možné pracovat s emocemi voličů v rámci kampaně. Je možné zdůraznit obavy, strachy, přání voličů, které však nemusejí být vůbec reálné, mohou být založeny na vyložených nepravdách.

V případě referenda či jakékoliv jiné politické volby je třeba:

- a) mít co nejvíce informací a mít je co nejpřesnější (přístup k nezávislým zdrojům);
- b) informovaný volič, který je odolný vůči manipulaci (Odkud čerpám zdroje? Kdo to říká a co o něm vím, je důvěryhodný?).

REFLEXE

1. Co ses dozvěděl/a dnes nového nebo zajímavého?
2. Které informace, myšlenky, argumenty tě překvapily nebo zaujaly?
3. Změnil se v průběhu dnešní hodiny tvůj názor na referendum?
4. Co způsobilo změnu tvého názoru?
5. Nejvíce mě zaujala / se mi líbila část hodiny ...

Druhá hodina (45 min)

Cílem druhé hodiny je upevnit u žáků základní znalosti o demokracii. Hlavní část se věnuje identifikování výhod, ale i nevýhod demokratického vládnutí. Debata směřuje i ke kritice demokracie, která může následně vést až k odklonu od demokratického vládnutí. Získané znalosti z tohoto bloku jsou základem pro navazující tematický celek *Problémy a nepřátelé demokracie*.

EVOKACE

1. Pomocí diskusní pavučiny vyučující zjišťuje u žáků odpovědi na otázku **Je demokracie podle Vás nejlepším způsobem vlády?** Vyučující vytvoří pomyslnou čáru, kde jedna strana znamená *naprosto souhlasím* a druhá *naprosto nesouhlasím*. Střed může být vyplněn buď dvěma body – *spíše souhlasím/nesouhlasím* –, nebo jedním bodem – *ani souhlasím, ani nesouhlasím*. Žáci si stoupnou na místo, které nejlépe odpovídá jejich názoru. Následně vyučující buď vyzve jednotlivé žáky, aby individuálně obhájili svůj postoj, anebo nechá skupinu žáků diskutovat mezi sebou. Po krátké chvilce vyzve učitel žáky, aby se v případě změny názoru přeskupili.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Žáci pracují s citáty o demokracii. Ve svých pracovních sešitech si přečtou následující citáty:

Winston Churchill, ministerský předseda Velké Británie:

„Demokracie je nejhorší způsob vlády, s výjimkou všech ostatních, které jsme vyzkoušeli.“

„Nejlepším argumentem proti demokracii je pětiminutový rozhovor s průměrným voličem.“

Tomáš Garrigue Masaryk, první československý prezident:

„Má-li naše demokracie své nedostatky, musíme překonávat ty nedostatky, ale ne překonávat demokracii.“

„Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.“

Hugh Laurie, britský herec a komik (Dr. House):

„Jít jednou za čtyři roky k volbám není totéž, co demokracie.“

Následně se rozdělí do skupin (po 3 až 4), každé skupině je přidělen citát, který mají vysvětlit vlastními slovy. Skupinová práce může pokračovat dál spojením skupin se stejným citátem. Tato nově vytvořená skupina vytvoří společný komentář k jednotlivým citacím. Prezentace názorů skupiny ostatním žákům a následná diskuse, případně dojit ke shrnutí pomocí řízeného rozhovoru.

Výsledkem by mělo být poznání, že:

- a) Víme o nedostacích demokracie, v principech existuje ideální demokracie, ideál, ke kterému se snažíme přiblížit. Výkon a praxe demokracie je tak trvalým procesem snahy přiblížit se ideálu. V životě jsme stále svědky nastavování a přenastavování hranic demokratických principů a jejich výkladu. Denně v liberálních demokraciích sledujeme diskuse, v nichž se projevují naprosto odlišné názory na postavení nejvyšších institucí (parlamentu, vlády, prezidenta), jejich vztahů, výkonu moci či jejich volby. Diskutovány jsou i práva a svobody jednotlivců a jejich míra. Příkladem může být postoj ke státním symbolům. Je spálení státní vlajky nebo vyvěšení červených trenek na Pražském hradě vyjádřením svobody projevu nebo útokem na základní posvátné zásady a symboly, na nichž je budován daný demokratický stát? Odpovědi se mohou různit a také se velmi různí. (Hloušek a Kopeček 2007)
- b) Kritici demokracie existovali vždy, již od úplných počátků. Jejich nejčastějším argumentem je, že většina lidí není schopna se účastnit na vládě smysluplným, kompetentním způsobem, protože postrádají znalost, inteligenci, moudrost, zkušenost a charakter.
- c) Demokracie a její praxe, její výkon v reálném světě, v reálných situacích, je velmi komplexní. Nestačí pouze nastavit pravidla, to je jen základ, je zároveň třeba, aby principy, svobody a práva byly naplňovány v co nejvyšší možné míře. Občané, jejich postoje a hodnoty, a také znalost a přijetí těchto základních principů jsou nezbytnou podmínkou.

3. Pomocí stromu významnosti se žáci budou zamýšlet nad výhodami a nevýhodami demokracie. Během přípravy učitel namaluje/nalepí obrázek stromu, na jehož kmenu je nápis „demokracie“. Z kmenu stromu vyrůstají pevné a silné větve s listím. Zároveň jsou na něm znázorněny i pokřivené, suché pahýly.

Příklad:

Zdroj: Gardening Know How, 2020. Dostupné z <https://www.gardeningknowhow.com/wp-content/uploads/2020/06/half-dead-tree.jpg> (upraveno).

Vyučující zadá žákům, aby na lepící papírky napsali, co považují za konkrétní výhodu/y či nevýhodu/y demokracie, přičemž jsou vyzváni, aby vycházeli z vlastních životních zkušeností a zážitků. To, co žáci považují za výhody, lepí na zdravé větve, papírky, na nichž jsou uvedeny nevýhody, lepí na suché

pahýly. Svou volbu stručně vysvětlí. Učitel reaguje na konkrétní argumenty žáků, a tyto výhody (případně nevýhody) následně zobecní.

Pozn.: Je možnost, aby si vyučující sám předem připravil lístečky s výhodami/nevýhodami, a žáci je přiřazují na danou stranu stromu.

Výhody demokratického způsobu vládnutí

1. *Demokracie pomáhá zabránit nadvládě krutých autokratů (demokracie brání krutosti)*

Nedemokracie umožnila vládu psychopatů, megalomanů, sadistů a vrahů, kteří v rukou drží moc a mohou využít sílu státu a fyzické násilí proti komukoliv včetně vlastních občanů.

20. století:

- J. V. Stalin (1929–1953): miliony lidí uvězněny či zavražděny z politických důvodů nebo jen proto, že byl Stalin paranoidní; cca 20 milionů lidí přišlo o život a ti, kteří přežili, žili v bídě a strachu.
- Hitler (1933–1945): zavinil smrt a strádání milionů lidí ve druhé světové válce; je přímo odpovědný za smrt cca šesti milionů Židů v koncentračních táborech, za smrt svých nesčetných odpůrců, za smrt Poláků, Romů, homosexuálů a příslušníků dalších skupin jím určených k vyhubení.
- Pol Pot v Kambodži (1975–1979): Rudí Khmerové zavraždili čtvrtinu kambodžského obyvatelstva – dá se říci, že to byl případ genocidy vlastního národa. Pol Pot se tolik bál vzdělaných vrstev, že je v podstatě vyvraždil – nošení brýlí nebo ruce bez mozolů se prakticky rovnaly rozsudku smrti.

2. *Demokracie zajišťuje občanům řadu základních práv, která státy nedemokratické nezajišťují ani zajišťovat nemohou.*

3. *Demokracie poskytuje občanům mnohem širší rozsah osobní svobody než jakýkoli jiný režim (např. svoboda projevu).*

4. *Demokracie pomáhá lidem chránit jejich vlastní základní zájmy.*

5. *Jen demokratický způsob vládnutí může zajistit v maximální míře možnost využití svobody sebeurčení – to znamená žít podle zákonů, jež si člověk sám zvolí.*

6. *Jen v demokracii je možné získat maximum příležitostí k uplatnění mravní odpovědnosti.*

7. *Demokracie ve srovnání s jakoukoli svou proveditelnou alternativou mnohem více pečuje o rozvoj lidské osobnosti.*

8. *Jen tehdy, když se vládne demokraticky, je možno dosáhnout relativně vysokého stupně politické rovnosti.*

9. *Moderní zastupitelské demokracie proti sobě neválčí.*

10. *Země s demokratickým způsobem vlády bývají bohatší a úspěšnější než země, kde se vládne nedemokraticky.*

Nevýhody zastupitelské demokracie

„Temná stránka“ zastupitelské demokracie

Problematická stránka spočívá v tom, že v systému zastupitelské demokracie občané delegují – přenášejí značné pravomoci, tedy umožňují rozhodovat o nesmírně důležitých věcech. Problém je, že tyto pravomoci nedelegují pouze na své volené zástupce, ale velká část těchto pravomocí je nutně přenechána také různým úředníkům, byrokratům, státním zaměstnancům a také přenášena na různé mezinárodní organizace. S tím je spojen i proces, který je ve své podstatě nedemokratický – dohadování mezi politickými a byrokratickými elitami. V zásadě se toto dohadování uskutečňuje v hranicích vymezených demokratickými institucemi a postupy. Ty jsou však často značně široké,

zatímco účast a kontrola občanů není vždy dostatečně silná a účinná. Jak politické, tak byrokratické elity přitom postupují se značnou obezřetností a rafinovaností. (Převzato z Dahl 2001)

Přesto, že možnost vykonávat občanský dohled nad nimi je nesporně omezená, nejsou politické elity demokratických států žádnými despoty, kteří by se vymykali jakékoli kontrole. To zdaleka ne. Pravidelně se opakující volby je nutí bedlivě sledovat veřejné mínění. A navíc, politické a byrokratické elity se při svém rozhodování vzájemně ovlivňují a vzájemně se kontrolují. Dohadování mezi elitami má svůj vlastní systém kontroly a rovnováhy. Volení zástupci, kteří se tohoto dohadování účastní, zde vystupují jako prostředníci, díky nimž se do rozhodování orgánů státní moci přece jen promítají přání, cíle a hodnoty všech občanů. Politické a byrokratické elity demokratických zemí jsou sice mocné, mnohem mocnější, než může být obyčejný občan, ale rozhodně je nelze označit za despoty. (Dahl 2001)

REFLEXE

4. Třída se vrací k otázce z úvodu hodiny „Je demokracie nejlepším způsobem vlády?“. Rychlé opakování hlasování (žáci zvedají ruce).

Teorie k tématu

Teorie demokracie Roberta Dahla; teorie antické demokracie; teorie klasické demokracie.

Zdroje a materiály k tématu

Dahl, Robert. 1995. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85605-81-3.

Dahl, Robert. 2001. *O demokracii*. Praha: Portál. ISBN 9788071784227.

Dahl, Robert. 1998. Democracy [online]. *Encyclopedia Britannica*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/democracy/The-theory-of-democracy>.

Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček. 2004. *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. ISBN 9788021042490.

Pehe, Jiří a Vojtěch Cepl. 2005. *O zastupitelské demokracii a referendu* [online]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/rozhovory/2005/o-zastupitelske-demokracii-a-referendu>.

Sartori, Giovanni. 2011. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-048-3.

3.3 Metodický blok č. 3: Problémy a nepřátelé demokracie, 2 x 45 min

Anotace metodického bloku

Cílem tematického bloku je seznámit žáky s problémy, se kterými se demokracie potýká (nebo se v minulosti potýkala), a popsat, jak se k moci dostávají diktátorské režimy. Dále žáci pochopí rozdílnosti ve způsobech vládnutí demokratických a nedemokratických režimů. V neposlední řadě budou pracovat s pojmy ideologie a ideologické proudy (nacismus, fašismus, socialismus atd.).

Žáci budou schopni

- rozeznávat odlišnosti v cestách k moci u různých diktátorských režimů;
- rozeznat nebezpečí, které představují různé politické proudy a ideologie;
- identifikovat nedemokratické principy vládnutí na základě konkrétních příkladů z různých částí světa.

Kompetence

Žáci rozvíjejí kompetenci komunikativní a kompetenci k řešení problémů a kompetenci k učení, která je uplatňována i ve výkladové části hodiny, kde se zamýšlejí nad rozdíly mezi totalitou a demokracií a kde dochází ke shrnutí a třídění poznatků. Prostřednictvím pětilístku na závěr první hodiny jsou u žáků rozvíjeny především kompetence komunikativní a kompetence k učení. Během skupinové práce ve druhé hodině si žáci sdělují své názory, vyhledávají informace, hledají argumenty, volí vhodné způsoby řešení zadaného úkolu a svá stanoviska prezentují před ostatními spolužáky. Jsou rozvíjeny kompetence občanská a kulturního povědomí, komunikativní, řešení problémů, personální a sociální, učení a také kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi. Díky sebehodnocení žáků při skupinové práci je rozvíjena především kompetence komunikativní a personální a sociální.

Materiály, pomůcky, potřebná technika

- Dataprojektor (v případě použití powerpointové prezentace), internetové připojení, počítačová místnost.
- [Problemy demokracie-prednaska blok 3](#) (příloha č. N5); [PPT Nepřátelé demokracie nematuritni blok 3](#) (příloha č. 3).

Struktura hodiny

Samotné výuce předchází teoretická příprava učitele s využitím materiálu [Problemy demokracie-prednaska blok 3](#).

První hodina (45 min)

Cílem první hodiny je navázat na poznatky o demokracii a demokratickému vládnutí, a pomoci rozpoznat největší hrozby, kterým demokracie čelila či nadále čelí. V rámci evokace se žáci zamýšlejí nad tím, co znamená nedemokratická vláda a ideologie. Následně pracují i s pojmy demokracie a totalita.

EVOKACE

1. Dříve než se žáci podívají do svých pracovních sešitů, probíhá v rámci evokace diskuse nad tématem, co znamená nedemokratická vláda. Proběhne brainstorming na téma **nedemokratická vláda**. Názory žáků učitel zapisuje na tabuli. Pak následuje řízený rozhovor nad otázkami:

- Kdo byli největší nepřátelé demokracie, kteří následně vládli nedemokraticky?
- Se kterými ideologiemi jsou spjatí?
- Co měli společného a v čem se lišili?
- Co si představujete pod pojmem diktatura a ideologie?
- Kdy došlo v Evropě k největšímu rozvoji diktatur a proč?
- Ve kterých státech se v minulosti rozvíjela diktatura?
- Byl absolutismus demokratickou vládou?
- Patří anarchisté k podporovatelům demokracie?

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Žáci si v pracovních sešitech přečtou text *Rysy nedemokratických režimů* a následně doplní tabulku *Jak funguje nedemokratická vláda*, kde se zamýšlejí nad rozdíly mezi totalitou a demokracií.

Varianta: Učitel si předem připraví kartičky s pojmy, na kterých jsou napsané jednotlivé charakteristiky, a žáci je přiřazují k daným pojmům (demokracie vs. totalita).

Rysy nedemokratických režimů

Tyto režimy pojí několik zásadních aspektů: výrazný a charismatický lídr nabízející jednoduchá a rychlá řešení problémů za podpory ideologie a vlastní politické strany. Často je taková vláda spojována i s ovládnutím médií a postupným propojováním mnoha sfér vládnutí, od policie po exekutivu, legislativu či judikaturu. Tyto nedemokratické formy vládnutí často eskalují v uzavření hranic a izolaci země. Často, a to včetně nacistického Německa, je ekonomika silně plánovaná, stejně jako v Sovětském svazu. Pokud jsou všechny zmíněné prvky naplněny, nejedná se již ani o kritiku demokracie, ale totalitní režim.

Jak funguje nedemokratická (totalitní) vláda (s řešením)

	Demokracie	Totalita
Kdo vládne?	„Všichni“ lidé (prostřednictvím zvolených zástupců)	Malá skupina lidí (oligarchie) nebo silný jedinec (tyranie)
Je možné sesadit vládnoucí zástupce?	Ano, ve volbách, které se pravidelně opakují	Ne – pouze pučem, revolucí nebo reformou systému
Jsou lidé svobodní?	Ano, pokud neomezují jiného člověka	Ne, mají pouze omezené možnosti
Mohou lidé vyjádřit své názory?	Ano	Ne

Mohou se lidé běžně setkávat, kde chtějí?	Ano	Ne
Informují média pečlivě a pravdivě o všem, co se v zemi děje?	Ano	Ne
Příklady	Spojené království, Francie	Severní Korea, Rusko, Čína

3. Vyučující ve výkladu doplňuje a zpřesňuje informace, které zazněly v rámci evokace. Věnuje se kritikům demokracie, pojmům ideologie a zmiňuje i příklady poručnických vlád ve 20. století (fašismus, nacismus, socialismus/komunismus). V případě zájmu může použít powerpointovou prezentaci [PPT Nepřátelé demokracie nematuritní blok 3](#).

REFLEXE

5. Pětílístek TOTALITA

Žáci podle zadání vyplní pětílístek na téma totalita. Svě pětílístky mohou sdílet ve dvojici, případně před celou třídou.

Rozšíření: žáci mohou vyplnit pětílístky na různá témata (nacismus, komunismus).

Návod:

Schématické zobrazení:

_____	Téma/pojem (podstatné jméno)
_____	Jaký je? (dvě přídavná jména)
_____	Co dělá? (tři slovesa)
_____	
_____	Hlavní myšlenka/charakteristika (věta o 4 slovech)
_____	Asociace/synonymum (jedno slovo)

Příklad:

Totalita

nenávistná   krutá

vraždí   ovládá   dohlíží

Ideologie ospravedlňuje vraždění nevinných.

Diktatura

Druhá hodina (45 min)

Cílem druhé hodiny je rozšířit vědomosti o nedemokratických ideologiích a vládách a o tom, jakým hrozbám i v současnosti demokracie čelí. Během skupinové práce žáci hledají argumenty, volí vhodné způsoby řešení zadaného úkolu a svá stanoviska prezentují spolužákům.

EVOKACE

1. V rámci evokace se třída vrací k popisu hlavních typů nedemokratických režimů. Pracují ve dvojicích a odpovídají písemně na otázky:

a) *Co znamenají pojmy nacismus – komunismus – fašismus?*

- *Kde se tyto ideologie a odvozené formy vlády objevily?*
- *Co mají společného?*
- *Kdo byli jejich hlavní představitelé? Co je spojovalo?*

Následně se spojí dvojice do čtveřic, ve kterých si ověří svá zjištění a doplní informace do svých pracovních sešitů. Na závěr svá zjištění prezentují před třídou, skupiny se navzájem doplňují. Vyučující kontroluje správnost sdělení.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Žáci se rozdělí do skupin (po cca 3–4) a následně si vylosují jména autoritářských vůdců. Záměrně jsou vždy jeden z historie a jeden ze současnosti. Počty diktátorů je možné přizpůsobit dle počtu žáků ve třídě nebo velikosti vytvořených skupinek. Úkolem žáků bude vyhledat na internetu informace o jednotlivých osobnostech a jejich způsobech vládnutí. Následně získané informace prezentují ostatním skupinám. Aktivitu je možné rozvést tak, že jednotlivé skupiny prezentují režimy, aniž by prozradily, o koho se jedná. Ostatní skupiny poté musí uhodnout, o kterou zemi a vůdce se jedná. Žáci hledají primárně odpovědi na tyto otázky: kdy a kde jednotliví vůdci/diktátoři vládli, způsob vládnutí (charakteristiky režimu), příp. jak se dostali k moci.

Návrhy na jména jednotlivých vůdců/diktátorů

Historie	Současnost
Benito Mussolini (Itálie)*	Vladimir V. Putin (Rusko)
Adolf Hitler (Německo)	Recep Tayyip Erdoğan (Turecko)
Josif V. Stalin (Rusko)	Bašár al-Asad (Sýrie)
Vladimir I. Lenin (Rusko)	Kim Čong-un (Severní Korea)
Francisco Franco (Španělsko)	Si Ťin-pching (Čína)
Robert Mugabe (Zimbabwe)	Hasan Rúhání (Írán)
Mao Ce-tung (Čína)	Hun Sen (Kambodža)
Pol Pot (Kambodža)	Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah (Brunej)

* Kartičky se jmény diktátorů jsou bez názvu země, ve které působili.

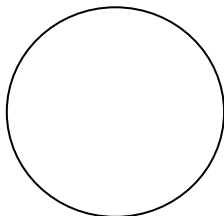

Pozn.: Aktivitu je možné zadat žákům za domácí úkol v případě, že si je vyučující jistý, že úkol bude splněn. Následně se úkol na hodině jenom vyhodnotí.

Druhá část hodiny bude věnována řízené diskusi nad otázkou „**Jaké jsou, podle vás, největší současné hrozby pro demokracii?**“. Pro případnou vizualizaci může učitel použít tzv. kontinuum, kdy naznačí na tabuli čáru od 1 do 5, přičemž 1 označuje nejmenší a 5 největší hrozbu, která se s fungováním současné demokracie pojí. Žáci napíší své odpovědi na lepicí papírek a ten následně individuálně lepí k jednotlivým číslům na kontinuu. Po umístění všech papírků může proběhnout diskuse, během níž se žáci zamýšlejí nad jednotlivými odpověďmi a nad tím, jakou váhu danému problému přiřkládají.

REFLEXE

6. Žáci se v rámci reflexe vrací k hodnocení skupinové práci.
  1. *Jak hodnotíš práci skupiny jako celku? Jak se ti pracovalo ve skupině?*
  2. *Co bylo pro tebe / celou skupinu nejtěžší?*
  3. *Změnil bys něco na své práci ve skupině? Pokud ano, co by to bylo?*
  4. *Rozděl koláč tak, aby ukazoval, jakým dílem se každý podílel na splnění úkolu.*

Teorie k tématu

Teorie nedemokratických režimů.

Zdroje a materiály k tématu

Balík, Stanislav a Michal Kubát. 2012. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán. ISBN 9788073632663.

Dahl, Robert. 1995. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 8085605813.

Dahl, Robert. 2001. *O demokracii*. Praha: Portál. ISBN 8071784222.

Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček. 2004. *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. ISBN 8021031956.

Nekola, Martin. 2015. *Krvavé století*. Praha: Naše vojsko. ISBN 9788020615688.

Sartori, Giovanni. 1993. *Teória demokracie*. Bratislava: Archa. ISBN 80-7115-049-5.

Stanton, Gregory H. 1996. *The 8 Stages of Genocide. Classification Symbolization Dehumanization Organization Polarization Preparation Extermination Denial* [online]. Genocide Watch. Dostupné z: <http://genocidewatch.net/2013/03/14/the-8-stages-of-genocide>.

3.4 Metodický blok č. 4: Hrozby populismu pro demokracii. Politický marketing ve službách populismu, 3 x 45 min

Anotace metodického bloku

V rámci tematického bloku se žáci seznámí s definičními rysy populismu, s tím, jak se projevuje v politice i ve společnosti (praktické příklady), a skrze práci s audiovizuálními volebními spoty se dále naučí rozeznávat způsoby a příklady populistické komunikace ve volbách. Prostřednictvím práce s filmem bude téma populismu zprostředkováno také skrze emoce a konkrétní případ a příběh, což umožní lépe uchovat znalosti o složitém tématu. Cílem projekce filmu je také ukázat možné hrozby spojené s posilováním populismu, radikalismu a extremismu v demokracii. Blok navazuje na téma nepřátel demokracie, kdy populismus můžeme považovat za jeden ze stěžejních fenoménů ohrožujících současnou liberální demokracii.

Žáci budou schopni

- rozpoznávat znaky populistického stylu a komunikace v politice, ve volbách a volebních kampaních;
- kriticky reflektovat, v čem mohou spočívat rizika narůstajícího populismu pro demokratickou společnost;
- vyhodnocovat příklady populismu v politické praxi (pomocí audiovizuálních spotů a práce s nimi);
- odprezentovat, zdůvodnit a obhájit své závěry a tvrzení před ostatními.

Kompetence

Žáci pracují ve skupině, kde si prostřednictvím vizuálních ukázek sdělují svoje představy a asociace spojené s tématem populismu. Následně si třídí své názory a podpůrné argumenty a svá stanoviska prezentují před ostatními spolužáky. Jsou rozvíjeny tyto kompetence – občanská a kulturního povědomí, komunikativní, řešení problémů, personální a sociální. Ve fázi uvědomění si významu dochází ke shrnutí a třídění odpovědí a poznatků, přičemž se rozvíjejí kompetence k učení.

Materiály, pomůcky, potřebná technika

- Dataprojektor, počítač.
- [Populismus a pol. marketing-přednáška-blok 4](#) (příloha č. N6); [ppt Hrozby populismu nematuritní blok 4](#) (příloha č. 4); [Populismus Audiovizuální spoty](#) (příloha č. N7).

Struktura hodiny

Samotné výuce předchází teoretická příprava učitele s využitím materiálu [Populismus a pol. marketing-přednáška-blok 4](#). Z přednáškového textu je vytvořena [powerpointová prezentace](#).

První hodina (45 min)

V první hodině žáci prostřednictvím vizuálních ukázek sdělují svoje představy a asociace spojené s tématem populismu. V teoretické části je snahou ukázat na historickém příkladu Německa, v čem je populismus nebezpečný pro demokracii.

EVOKACE

1. V rámci evokace pracují žáci ve dvojicích. Mají za úkol podívat se na předvolební plakáty v pracovním sešitě a odpovídají na otázky:
  - a. Objevují se na plakátech emoce? Jaké?

- b. Jaký jazyk politici používají? Objevily se např. expresivní výrazy?
- c. Vymezuje se plakát útočně (negativně) vůči ostatním politikům? Jak?
- d. Je na plakátě využita emoce strachu či hněvu? Jakým způsobem?
- e. Jaké nebezpečí je na plakátech zmíněno?
- f. Je některý z plakátů populistický?

2. Následuje krátká diskuse, ze které by měla vzejít obecná definice populismu. Vyučující se může inspirovat jednou z níže uvedených.

Definice populismu

- Populismus (z latinského výrazu *populus* – lid) je politický přístup spočívající ve snaze oslovit běžného člověka, který se domnívá, že vládnoucí skupiny nehájí či přehlížejí jeho zájmy. Populismus využívá dva základní termíny – lid a elitu. Pomocí těchto označení dělí společnost na dvě stejnorodé části. Lid je charakterizován jako zcela dobrý a politika by měla být vyjádřením jeho obecné vůle. Elita je naopak inherentně zlá a zkorumpovaná. Elita sleduje jen své vlastní zájmy, nenaslouchá lidu, a naopak jej připravuje o jeho práva. Pojem lid má v sobě zahrnovat obyčejné lidi, elita na druhou stranu představuje dosud vládnoucí vrstvu, kterou se populisté snaží zdiskreditovat, svrhnout a nastoupit na její místo, ale podle svého názoru v lepší podobě a na rozdíl od elity naslouchající lidu a jeho vůli. Přestože lid i elita mají stejné zájmy a hodnoty, liší se ve svých morálních zásadách. Lid a elita tak stojí proti sobě. ([Wikipedia 2021](#))
- Populisty vystihuje tvrzení, že oni – a pouze oni – reprezentují to, čemu říkají skutečný lid nebo taky mlčící většina. Jinými slovy: nárokují si monopol na to, že zastupují lid a mluví za něj. To je rozhodující a má to pro demokracii dva škodlivé důsledky. Zaprvé – populističtí politici říkají, že ostatní uchazeči o moc jsou naprosto nelegitimní (že ti ostatní jsou prostě zkorumpovaní, že jsou to křiváci). A za druhé jde o vztah k lidem. U občanů, u minorit, kritiků, kteří nesdílejí jejich pohled na věci a politicky je nepodporují, populisté zpochybňují, jestli vůbec k lidu patří. Co je u populismu zásadní a nebezpečné pro demokracii, to je antipluralismus, tedy tendence vylučovat ostatní. (Müller 2021)
- Populismus je „ideologie, podle které je společnost rozdělená do dvou homogenních a protikladných skupin – „čistého lidu“ a „zkorumpovaných elit“. Politika by měla být odrazem vůle lidu. Populismus dále věří, že jak lid, tak elity jsou homogenní skupiny a sdílejí stejné zájmy. Rozdíl mezi oběma skupinami je morální: „čistí lidé“ versus „zkorumpované elity“. (Mudde 2019)

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

3. Pomocí výkladu a [powerpointové prezentace](#) představí vyučující žákům charakteristiky populistického stylu komunikace. Vrací se k volebním plakátům, se kterými žáci pracovali v rámci reflexe, a ukazuje na nich typické znaky politického populismu v komunikaci. Zároveň se snaží odpovědět na otázku, proč je populismus pro demokracii nebezpečný a která historická událost to dosvědčuje.

REFLEXE

4. Žáci dostanou v rámci reflexe prostor na samostatný úkol, a to vytvořit jeden populistický a jeden nepopulistický slogan dvou fiktivních politických stran. V rámci domácí přípravy může vyučující zadat i dopracování celé kampaně v podobě předvolebního plakátu, příp. titulků volebních novin. Alternativně se může jednat o úkol skupinový, s maximálním počtem tří členů. V případě, že je třída zvyklá pracovat týmově i v rámci domácí přípravy, je možné zadat úkol do týmů.

Druhá hodina (45 min)

Druhá hodina se vrací k otázce politického marketingu a pomocí audio ukázek se snaží představit příklady populismu v politické praxi v ČR. Žáci by měli sami kriticky přistoupit k danému mediálnímu sdělení a popsat znaky populismu a populistické rétoriky. K tomu jim poslouží i vědomosti z první hodiny.

EVOKACE

1. V úvodu hodiny vyzve učitel žáky, aby prezentovali své předvolební „kampaně“, a to v podobě sloganů, které vytvořili na konci první hodiny, anebo celé vizuální kampaně v případě, že žáci dostali zadaný domácí úkol. Jestliže se jedná o větší vizuální výstup, může vyučující vyzvat žáky, aby hlasovali pro nejzdařilejší návrh předvolebního plakátu.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Učující vybere z uložených videospotů (viz [Populismus Audiovizualní spoty](#)) 3–4 spoty, které žákům promítne. Nechá jim čas na vypracování úkolu. Následně zahájí řízenou skupinovou diskusi týkající se vnímání spotů a zaznamená, jak spoty žáci seřadili.

Žáci pracují individuálně na těchto úkolech:

Zhlédněte audiovizuální spoty a do tabulky zaznamenejte:

- a. Zda je spot svým celkovým charakterem populistický či nikoliv (ANO/NE – krátce zdůvodněte).
- b. Zkuste najít a uvést konkrétní příklady populistické rétoriky/stylu/komunikace použité v daném spotu (použitá témata, slova, jazyk apod.).
- c. Popište, jaké emoce, pocity ve vás spot vyvolal.
- d. Srovnajte rozdíly v celkové míře využití populismu v jednotlivých videích, seřadte je od neipopulističtějšího (1) po nejméně populistické (4) a stručně zdůvodněte svůj výběr.

REFLEXE

3. Žáci odpovídají písemně na otázku: ***(Ne)považují populismus za hrozbu demokracie, protože ...***

Třetí hodina (45 min)

Téma populismu je vsazeno do širších souvislostí volebního rozhodování. V hodině se žáci vrací k principům volební kampaně a uvědomují si důvody vlastní volby v rámci demokratického procesu. Lekce je inspirována projektem Jeden svět na školách a pracuje s promítáním filmu [První volba](#). Proto je důležité, aby byl učitel registrovaný na portál [JSNS.cz](#).

EVOKACE

1. Žáci si mají představit, že jdou poprvé k volbám, a v rámci rozhodování, koho volit, si na papír zapíší všechno, co by mohlo ovlivnit jejich volbu. Následně se jednotlivé odpovědi zapisují na tabuli. Jde o metodu brainstormingu, proto se jednotlivé odpovědi nekomentují.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Před samotným promítáním filmu [První volba](#) (25 min) je důležité uvést film do souvislostí a vysvětlit krátce politickou situaci v Maďarsku, zejména pak představit politickou stranu Jobbik. Informace [zde](#).

REFLEXE

1. *Jaké pocity/emoce ve vás film vyvolal?*

2. Co vedlo dívky k rozhodnutí, koho budou volit?
3. Co je ovlivnilo? Co pro ně bylo důležité?
4. Shodují se jejich motivace jít k volbám s vašimi, které jste uvedli na úvod hodiny?

Zdroje a materiály k tématu

Alvarová, Alexandra. 2017. *Průmysl lži. Propaganda, konspirace a dezinformační válka*. Praha: Triton. ISBN 9788075534927.

Canovan, Margaret. 1981. *Populism*. London: Houghton Mifflin. ISBN 1594540969.

Kubát, Michal a Martin Mejstřík (eds.). 2016. *Populismus v časech krize*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024634395.

Levitsky, Steven a Daniel Ziblatt. 2018. *Jak umírá demokracie?* Praha: Prostor. ISBN 9788072603947.

Lewis, Paul et al. 2019. „Revealed: the rise and rise of populist rhetoric.“ *Guardian*, 6. 3. 2019. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/series/the-new-populism>.

Mouk, Yascha. 2019. „Politolog: Jak poznáte populistu? Tváří se jako demokrat, stát ale rozkládá pěkně pomalu a zevnitř.“ *iRozhlas*, 14. 11. 2019. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/populismus-liberalni-demokracie-yascha-mouk_1911141925_zit.

Mouk, Yascha. 2019. *Lid versus demokracie. Proč je naše svoboda v ohrožení a jak ji zachránit?* Praha: Prostor. ISBN 9788072604203.

Mudde, Cas. 2003. *The Ideology of the Extreme Right*. Manchester: Manchester University Press. ISBN 0719057930.

Mudde, Cas. 2019. „Expert na populismus: Krajní pravice je silnější, než kdy byla, ale my se tváříme, že je téměř poražena.“ *iRozhlas*, 29. 5. 2019. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/nizozemsky-politolog-cas-mudde-populismus-krajni-pravice-evropska-unie-donald_1905291321_cha.

Müller, Jan-Werner. 2017. *Co je to populismus?* Praha: Dybbuk. ISBN 9788074381836.

Müller, Jan-Werner. 2021. „Profesor z Princetonu: Populisté věří, že pouze oni reprezentují lid, mají autoritářské tendence.“ *iRozhlas*, 21. 9. 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/jan-werner-muller-populismus-populiste-demokracie-lid_2109211637_tzr.

Populismus. In: Wikipedia [online]. [cit. 10. 12. 2021]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Populismus>

Snyder, Timothy. 2017. *Tyranie*. Praha: Academia. ISBN 9788074328381.

Snyder, Timothy. 2019. *Cesta k nesvobodě*. Praha: Academia. ISBN 9788072604210.

Štědroň, Bohumír a kol. 2013. *Politika a politický marketing*. Praha: C. H. Beck. ISBN 9788074004483.

Tabery, Erik. 2017. *Opuštěná společnost. Česká cesta od Masaryka po Babiše*. Praha: Paseka. ISBN 9788074328497.

3.5 Metodický blok č. 5: Migrace v souvislostech, 3 x 45 min

Anotace metodického bloku

Tematický blok se věnuje problematice migrace. Žáci se v něm seznámí s pojmy migrant či migrace, dále se dozví, že migrace má v dějinách lidstva dlouhou historii a na příkladech konkrétních lidí budou schopni rozdělit migraci na nucenou a dobrovolnou. Na závěr se zaměří na problém migrace z pohledu České republiky. Blok má jako součást interkulturní výchovy za cíl odstranění xenofobních předsudků a diskriminace vůči osobám ze zahraničí díky zvýšení informovanosti a pochopení migračních procesů.

Žáci budou schopni

- rozliší mezi pojmy migrace/imigrace/emigrace;
- popíší rozdílne důvody migrace;
- kriticky posoudí stav migrace v ČR v porovnání s jinými zeměmi světa.

Kompetence

Žáci evokují své poznatky, znalosti o migraci a jejích příčinách. V samostatné práci žáků je rozvíjena kompetence k učení, která je pak dále rozvíjena v následující části hodiny během výkladu. Při práci ve dvojici, kde žáci přiřazují příběhy k pojmům, jsou rozvíjeny kompetence komunikativní, řešení problémů a personální a sociální. V rámci diskuse s expertem/expertkou na migraci žáci rozvíjejí především kompetence občanskou a komunikativní kulturního pojetí.

Materiály, pomůcky, potřebná technika

- Dataprojektor, internetové připojení, nalepovací štítky / multimediální tabule, papírový bloček.
- [Přednáška Migrace nematuritní blok 5 \(průvodce k powerpointové prezentaci pro učitele\)](#) (příloha č. 5); [PPT Migrace v souvislostech blok 5](#) (příloha č. 6).

První hodina (45 min)

Cílem první hodiny je vysvětlit žákům základní pojmy spojené se současnou migrací ve světě. Objasnit pojmy migrace vs. emigrace/imigrace, migrant, dále se podívat na důvody migrace (nucená vs. dobrovolná migrace). Velký důraz je kladen na příběhy a s nimi spojené emoce, skrze které žáci lépe pochopí situaci osob, které se ocitnou legálně nebo nelegálně (dobrovolně vs. nuceně) mimo svůj domov.

Struktura hodiny

EVOKACE

1. V rámci evokace bude probíhat řízený rozhovor vedený vyučujícím, který pokládá žákům jednotlivé otázky:
  - a) *Znáte ve svém okolí někoho, kdo není původem z České republiky?*
  - b) *Víte, proč, z jakého důvodu opustil/a svou vlast a přišel/a do České republiky?*
  - c) *Víte, z jakého státu pochází? Podle čeho tak usuzujete?*
  - d) *Přišla tato osoba sama, nebo s rodinou?*
2. Učitel vyzve žáky, aby napsali definici migrace (co si pod tím pojmem představují) a pojmenují jednotlivé příklady migrace z historie lidstva a důvody vedoucí k migraci. Na závěr následuje prezentace odpovědí žáků. Úkoly mohou plnit samostatně nebo ve dvojicích. Učitel doplní chybějící informace k příkladům migrace v historii.

Řešení: viz text [Přednáška Migrace nematuritní blok 5 \(přůvodce k powerpointové prezentaci pro učitele\)](#).

Zdroje: viz [powerpointová prezentace](#).

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

3. Učitel s využitím brainstormingu zjišťuje odpovědi na otázky: **Proč lidé migrují? Jaké k tomu mají důvody? Co je láká opustit domov a odejít do jiné země?**

Je možno využít i příkladů osob z první evokační aktivity, které uvedli samotní žáci. Učitel postupně píše na tabuli všechny důvody, které žáci jmenují. K této aktivitě je vhodné použít buď nalepovací štítky, nebo multimediální tabuli. Následně budou jednotlivé důvody rozděleny do kategorií. Učitel vybídne žáky, aby sami tyto kategorie vytvořili, příp. je předem napíše na tabuli a žáci sami nebo za asistence učitele přiřazují lepicí papírky k jednotlivým kategoriím. Kategorie/důvody k migraci mohou být následující:

- ekonomické,
- sociální,
- politické,
- náboženské,
- environmentální,
- demografické.

4. Výuka pokračuje výkladem učitele s využitím powerpointové prezentace ([PPT Migrace v souvislostech blok 5](#)) – snímek č. 5, kdy se učitel vrací k důvodům migrace.

REFLEXE

5. Na závěr se žáci zamýšlejí nad otázkou: **Co by vás donutilo opustit svůj domov?** Formou volného psaní si svou odpověď zaznamenají do pracovního sešitu.

Pravidla volného psaní pro žáky jsou uvedeny v dokumentu [Metodické doporučení aneb jaké metody se ve výuce osvědčily](#).

Druhá hodina (45 min)

Cílem druhé hodiny je seznámit žáky s různými formami migrace, pomocí příběhů přiblížit různé podoby migrace. Závěr hodiny se bude věnovat migraci z perspektivy České republiky.

Struktura hodiny

EVOKACE

1. V úvodní části je žákům zadána samostatná práce k procvičení základních pojmů, s cílem zjistit, co si pod jednotlivými pojmy představují. Žáci mají za úkol vytvořit správné dvojice. Vyučující se k jednotlivým pojmům a významům dostane ve své prezentaci, která bude následovat.

1. Migrace	A. Je to právní ochrana uprchlému cizinci, kterou stát uděluje tomu, kdo je prokazatelně pronásledován na území své vlastní země.
2. Emigrace	B. Opuštění (či útěk) ze země původu a přestěhování se do jiné země.
3. Imigrace	C. Osoba, která utekla ze své původní země před válkou či před opodstatněným, životu nebezpečným pronásledováním.
4. Ekonomický migrant	D. Přesun jednotlivců či skupin osob v prostoru.
5. Azyl	E. Proces, při němž se na území státu usazují obyvatelé přicházející ze zahraničí.
6. Uprchlík	F. Cizinec, který svou zemi opustil dobrovolně s cílem zlepšení svého ekonomického postavení.

Řešení: 1D, 2B, 3E, 4F, 5A, 6C

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

3. Žáci dostanou za úkol na základě předložených příběhů určit, o jakého migranta se jedná. K jednotlivým osobám přiřazují následovné pojmy: *Žadatel o azyl, Uprchlík, Ekonomický migrant, Neregulární migrant*. Úkol je možné vypracovávat ve dvojicích, tak aby žáci mohli o jednotlivých příbězích diskutovat a argumentovat, proč si myslí, že se jedná právě o tuto osobu.

UMAR GASSAMA, 18 let, Senegal

Umar je původem ze Senegalu, studoval ale v Gambii. Nyní se cestou přes Středozemní moře dostal až do Turína na severu Itálie. Do Libye odcestoval již v šestnácti letech kvůli práci, protože však neměl potřebné dokumenty, bylo pro něj obtížné nějaké zaměstnání najít. Země se stávala čím dál tím nebezpečnější a on měl problémy i kvůli své barvě pleti. Proto se letos v dubnu rozhodl zaplatit pašerákům, aby se dostal přes Středozemní moře na Sicílii. Umar se nyní přestěhoval do Turína, kde žije v domě s ostatními migranty, ale již několikrát mu bylo

zamítnuto udělení statusu. Umar pracuje nelegálně jako sběrač ovoce a posílá každý měsíc peníze do Senegalu, aby podporoval svou rodinu.

Řešení: *Neregulární migrant*

VASIL NITROPOLSKIJ, 29 let, Ukrajina

Vasil je původem z Ukrajiny. Má sedm dětí, ale vzhledem ke špatné ekonomické situaci Ukrajiny nebyl schopen si najít vhodné zaměstnání a svoji rodinu uživit. Zažádal si tedy v České republice o pracovní povolení, které mu bylo uděleno, a nyní pracuje spolu se svým bratrem v Praze jako zedník. Jednou za 14 dní jezdí na víkend domů na Ukrajinu, kde tráví čas se svou rodinou, a pak se vrací zpět do České republiky za prací.

Řešení: *Ekonomický migrant*

TASER, 31 let, Libye

Taser (neznáme jeho celé jméno) je původem z Libye, kde vyrůstal se svou matkou a sestrami. Taser žije v současnosti v Německu, kam se dostal přes Středozemní moře. Působil v Libyi jako novinář a kvůli svým protirežimním článkům skončil několikrát ve vězení. Taser je rovněž homosexuál, přičemž v muslimské zemi, jako je Libye, není homosexualita otevřeně přípustná. V Německu nyní navštěvuje kurzy němčiny a čeká na vyjádření úřadů k jeho statusu.

Řešení: *Žadatel o azyl*

SAMIR, NADIA, 28, 24 let a jejich děti, Sýrie

Samir s rodinou je původem ze Sýrie. V roce 2014, tři roky od vypuknutí války, byla jejich vesnice bombardována. Samir se proto, aby zachránil rodině život, rozhodl vydat s manželkou a třemi malými dětmi na cestu nejdříve do Turecka a dále přes moře do Evropy. Po několika týdnech strastiplné cesty se mu konečně podařilo dostat do tábora na řeckém ostrově Kos, který jemu a jeho rodině konečně zajistil alespoň částečnou míru bezpečí a základní životní podmínky.

Řešení: *Uprchlíci*

4. Následuje výklad s využitím powerpointové prezentace od snímku č. 6 ([PPT Migrace v souvislostech blok 5](#)). Pozornost věnuje vysvětlením pojmů mezinárodní ochrana, uprchlík a ekonomický migrant. Důležité je, aby žáci si uvědomili rozdíl mezi uprchlíkem a ekonomickým migrantem. Dále se výklad věnuje situaci v ČR a zasazuje jí do kontextu Evropské unie. Žáci mají možnost porovnat na grafech, v jakém postavení je ČR ke zbytku EU. Učitel může požádat žáky, aby sami interpretovali grafy a odpověděli na otázky:
- Jak si stojí ČR v počtu žádostí o azyl v porovnání s dalšími zeměmi EU?*
  - Kdo tvoří nejpočetnější skupinu azylantů v Evropě a ČR?*
  - Jaká je její role ČR v migrační krizi?*

REFLEXE

5. Reflexe prostřednictvím nedokončených vět. Žáci odpovídají na následující otázky:

- Nejvíce mě překvapila informace/situace ..., protože ...*
- Nejsilněji na mě zapůsobil příběh ..., protože ...*
- Po dnešní hodině se (změnil/nezměnil) můj názor na otázku migrace v ČR, protože ....*

Třetí hodina (45 min)

Cílem třetí vyučovací hodiny je ukázat žákům, jak vypadá migrace v praxi z pohledu odborníka, který pracuje s migranty. Smyslem je představit migraci v její rozmanitosti, tak aby nebyla vnímána zkreslenou optikou médií či sociálního prostředí žáků. Cílem je, aby žáci skutečně pochopili motivy, důvody a důsledky migrace jako celku a dokázali si na základě získaných informací a sdílených zkušeností vytvořit na téma vlastní názor.

Třetí hodina je založena na přednášce/workshopu odborníka z praxe, kterého si vyučující pozve do hodiny.

Téma přednášky/workshopu: Migrace v praxi

Anotace: Přednáška odborníka z praxe, který je v přímém kontaktu s migrujícími osobami, pracuje/pracoval jako humanitární pracovník v utečeneckém táboře nebo pomáhá migrantům v ČR (právní pomoc, pomoc s integrací). Workshop by měl být participativní a měl by nabídnout žákům možnost aktivně se zapojit do aktivit a diskuse.

Požadavky na lektora/odborníka: Osobní zkušenost s prací s migranty v utečeneckých nebo detenčních zařízeních, případně zkušenost a práce s migranty v ČR. Znalost legislativní úpravy spojené s migrací jak regulérní, tak neregulérní, procedury získávání dokumentů o vstupu a pobytu v České republice. Alespoň částečná znalost legislativy Evropské unie, která rovněž tvoří právní rámec migrační a azylové politiky schengenského prostoru. Znalost evropského rozměru je stěžejní právě pro pochopení rozmanitosti motivů a spouštěčů migrace, jakož i jednotlivých dimenzí migrace s ohledem na migrační trasy, typy migrace a přístupy jednotlivých přijímacích zemí Evropy. Znalost integračního procesu v ČR. Setkání by mělo být participativní, proto je nevyhnutné, aby vybraný/á lektor/ka měl/a připravené aktivity pro zapojení žáků.

Tematické okruhy setkání:

1. Migrace z pohledu migranta – zprostředkovaná zkušenost lidí, kteří dobrovolně či nedobrovolně opustili domov (představení konkrétních osudů lidí, se kterými lektor spolupracoval)
2. Problémy migrace – obchod s migranty, pašování lidí
3. Migrace a integrace v České republice
4. Sociální a kulturní život migrantů v ČR
5. Rasismus a xenofobie v české společnosti
6. Hoaxy a dezinformace týkající se migrace
7. Diskuse

Návrhy osob/organizací nabízejících expertní přednášku/workshop:

- Sdružení pro integraci a migraci; <https://www.migrace.com/>; poradna@migrace.com;
- Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech>; migrace@clovekvtisni.cz;
- Organizace pro pomoc uprchlíkům; <https://www.opu.cz/cs>; opu@opu.cz;
- Inkluzivní škola.cz; <https://www.inkluzivniskola.cz>; workshopy@meta-ops.cz;
- Amnesty International ČR; <https://amnesty.cz/vzdelavani/nabidka>; amnesty@amnesty.cz;
- Katedra politologie a evropských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci; kpes.upol.cz; hojgrova.k@seznam.cz.

Doporučení pro vyučujícího: Je vhodné žáky předem obeznámit s obsahem hodiny, případně představit i pozvaného hosta. Žáci dostanou v rámci domácí přípravy, případně na konci druhé hodiny, za úkol

přípravit a napsat na samostatné papírky tři otázky na hosta. Papírky si učitel sesbírání na začátku/konci hodiny a vybere nejvhodnější z nich. Není cílem vyloučit negativně naladěné nebo něčím kontroverzní otázky, naopak učitel by měl dbát na to, aby byla debata pestrá, a ukázat tak, že žáci mohou mít různé názory, ale je nutné o nich diskutovat. Tento způsob pomůže učiteli se připravit na případně radikálnější názory žáků, které se prostřednictvím naformulovaných otázek můžou ukázat.

REFLEXE

1. Která informace, myšlenka tě zaujala/překvapila?
2. Ovlivnily informace, které jsi dnes získal, tvůj názor na migraci v ČR a ve světě?
3. Na závěr zhodnot celý tematický blok pomocí smajlíku (vybarvi pastelkou).

Teorie k tématu

Micro level teorie, *push and pull faktory* (Lee 1966, Faist 2000, Hagen-Zanker 2008).

Zdroje a materiály k tématu

Arpok. *Globální témata do škol. Publikace* [online]. Dostupné z: <https://eshop.arpok.cz/kat/publikace>.

Collier, Paul. 2017. *Exodus: Jak migrace mění náš svět*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-557-6.

Český statistický úřad. 2020. *Cizinci v ČR – 2020* [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci-v-cr-2020>.

Člověk v tísni. *Migrace v souvislostech* [online]. Člověk v tísni. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech>.

Eurostat. 2021. *Asylum and migration* [online]. European Commission, European Statistical Office. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Asylum_and_migration.

Evropská komise. 2021. *Statistické údaje o migraci do Evropy* [online]. European Commission. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_cs.

Faist, Thomas. 2000. Transnationalization in international migration: Implications for the study of citizenship and culture. *Ethnic and Racial Studies*, 23(2): 189–222. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/233186496_Transnationalization_in_international_migration_Implications_for_the_study_of_citizenship_and_culture.

Hagen-Zanker, Jessica. 2008. *Why Do People Migrate?* Maastricht Graduate School of Governance Working Paper No. 2008/WP002. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1105657.

IOM. *Data and research* [online]. United Nations, International Organization for Migration. Dostupné z: <https://www.iom.int/data-and-research>.

IOM. *Migration Data Portal* [online]. United Nations, International Organization for Migration, Global Migration Data Analysis Centre. Dostupné z: <https://www.migrationdataportal.org>.

Lee, Everett S. 1966. A Theory of Migration. *Demography*, 3(1) 47-57.

MVČR. 2015. *Mezinárodní ochrana* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nase-hlavni-temata-mezinarodni-ochrana-mezinarodni-ochrana.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

Sdružení pro integraci a migraci. *Právní a sociální poradenství* [online]. Dostupné z: <https://www.migrace.com/cs/delame>.

Štica, Petr. 2014. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress. ISBN 978-80-87853-20-7.

UNHCR. *Hello Czech Republic. Pro učitele* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees. Dostupné z: <https://www.hellocr.org/pro-ucitele>.

UNHCR. *UNHCR Data* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/data.html>.

Wihtol de Wenden, Catherine. 2020. *Atlas migrace*. Praha: Lingea. ISBN 9788075086273.

3.6 Metodický blok č. 6: Terorismus, jeho současné podoby a ideologické zdroje, 3 x 45 min

Anotace metodického bloku

Smyslem tematického bloku je zjistit, jak na základě především mediálních zpráv žáci vnímají vážnost bezpečnostního rizika terorismu – především vůči Evropě a České republice. Současně s tím chce vyvrátit řadu mýtů, které se k terorismu vážou. Nemalá část bloku se bude věnovat vysvětlení motivace teroristů a různým ideologickým zdrojům teroristického násilí. Blok přímo navazuje na tematické celky věnující se populismu, a především pak migraci.

Žáci budou schopni

- definovat terorismus jako svébytný fenomén a odlišit jej od jiných typů násilí či kriminální činnosti;
- vymezit motivaci teroristů a různé ideologické zdroje teroristického násilí;
- definovat rozdíl mezi islámem a islamismem.

Kompetence

Na základě zhlédnutí filmu žáci vyjádří své postoje a pocity k otázce terorismu. Je rozvíjena zejména kompetence komunikativní. Ve fázi uvědomění si významu se žáci zamýšlejí nad definicí terorismu a masové vraždy a důvody, které mohou vést k teroristickým aktivitám, přičemž se rozvíjí kompetence k učení a komunikativní. Ve třetí hodině si žáci prohlubují své znalosti o terorismu, hledají argumenty a svá stanoviska prezentují před ostatními spolužáky. Jsou rozvíjeny kompetence občanská a kulturního povědomí, komunikativní, řešení problémů a personální a sociální.

Materiály, pomůcky, potřebná technika

- PC a dataprojektor ve třídě, interaktivní tabule (není podmínkou).
- [Terorismus teoreticky základ pro učitele blok 6](#) (příloha č. N8); [PPT Současný terorismus nematuritní blok 6](#) (příloha č. 7).

Struktura hodiny

Samotné výuce předchází teoretická příprava učitele s využitím materiálu [Terorismus teoreticky základ pro učitele blok 6](#). Dále se doporučuje použít [powerpointovou prezentaci](#), a to zejména ve druhé hodině, kdy jsou žákům prezentovány grafy a mapy. Vzhledem k plánované aktivitě, promítání dokumentu a následná diskusi doporučujeme spojit první a druhou vyučovací hodinu do jednoho 90minutového bloku.

První hodina (45 min)

Cílem první hodiny je seznámit žáky s motivacemi a ideologickými zdroji teroristického násilí a nabídnout jim srovnání empirické reality s mediálním obrazem. Hodina vychází primárně z dokumentu České televize od reportéra Bohumila Vostála, který komentuje situaci v Bruselu po teroristických útocích v roce 2016 a debatu, která probíhala ve veřejném prostoru.

1. Žáci zhlédnou půlhodinový dokument České televize [Terorismus v Evropě](#) z roku 2017 (dokument začíná ve 23 min: 34 s), který ukazuje Brusel po teroristických útocích na město v roce 2016. Po skončení filmu mají žáci vyjádřit v diskusi své bezprostřední pocity a snaží se odpovědět na otázky:
  - a) Jaké pocity ve vás film vyvolal?
  - b) Jaký vliv mají podle vás rodiče, kamarádi a společnost na to, co si člověk myslí a jak vidí svět?

- c) Myslíte, že byste mohli být kamarádi s muslimem (černochem, Asiatem, cizincem...)? Vadí vám na nich něco?

Pozn.: Je dobré nechat pár minut času na to, aby každý žák individuálně popřemýšlel nad odpovědí, a až následně otevřít debatu.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Žáci mají za úkol si ve svých pracovních sešitech přečíst dva příklady a rozhodnout, zda se jedná o teroristický čin, či masovou vraždu. Následně mají vyvodit odpověď na otázky: **Co je podle vás terorismus? Čím se liší od masové vraždy? Vypište alespoň dva charakteristické znaky pro teroristický čin a čin masové vraždy.**

Příklad 1: 20. dubna 1999 vstoupili dva ozbrojení studenti Eric Harris (18) Dylan Klebold (17) do budovy střední školy v Columbine (stát Colorado, USA), na které studovali, a v průběhu následného masakru zastřelili dvanáct studentů a jednoho učitele. Oba chlapci byli pravděpodobně terčem šikany, byli fanoušky Marilynna Mansona, „gotické subkultury“ a počítačových her. Podle FBI byli oba chlapci psychicky nemocní a užívali antidepresiva. Masakr vyprovokoval řadu debat o držení zbraní, vlivu hudby a počítačových her, šikaně apod.

Řešení: V tomto případě nešlo o teroristický čin, ale krutou pomstu dvou frustrovaných, šikanovaných žáků. Teroristický (politický) motiv nebyl i přes některé spekulace prokázán.

Příklad 2: V pátek 22. 7. 2011 došlo v centru Osla k výbuchu zhruba 950 kg výbušnin a bylo zabito 8 lidí a několik desítek bylo zraněno. Odpoledne toho dne se odehrála druhá část krvavého útoku, kdy 32letý Anders Behring Breivik, oblečený jako policista, přešel na ostrov Utoya v Norsku, asi 40 km vzdáleného od Osla, kde se v tu dobu nacházelo kolem 600 převážně mladých lidí na mládežnickém táboře vládní Norské dělnické strany. Až se několik mladých lidí na jeho výzvu shromáždilo, začal do nich střílet. Než se policie dostala na místo činu, byl Breivik schopen zabít 69 lidí a zranit dalších 60. Prokazatelným motivem útoku bylo přesvědčení, že Norská dělnická strana je marxisticky orientovaná a podporuje migraci a multikulturalismus. Jako jeden z důkazů byl použit protipřistěhovalecký manifest „2083: A European Declaration of Independence“, který stihl Breivik rozeslat na tisíce e-mailových adres 90 minut před útokem.

Řešení: Ačkoli se k bombovému útoku v centru Osla přihlásila teroristická organizace Ansar džihád alámí (Pomocníci světového džihádu), policie z něj nakonec obvinila 32letého norského občana Anderse Behringa Breivika. Ten byl zároveň usvědčen ze spáchání teroristického útoku na ostrově Utoya a byl soudem odsouzen k trestu 21 let vězení, který může být opakovaně prodlužován až do jeho smrti. V tomto případě se jednalo o prokazatelně politicky motivovaný teroristický čin.

3. Vyučující uzavírá aktivitu výkladem, kde se věnuje „definici“ terorismu a motivacím teroristů (snímky 2 až 8 [powerpointové prezentaci](#)).
4. Žáci mají za úkol přečíst si příběh Timothyho McVeigha (1968–2001), který popisuje jeho „cestu“ ke spáchání teroristického činu. Právě na jeho příkladu je dobré ukázat, že k radikalizaci nemusí vždy docházet pod vlivem náboženského fanatismu nebo za podpory mezinárodního teroristického hnutí. Žáci hledají odpověď na otázku: **Co přispělo k tomu, že se T. McVeigh stal teroristou?**

Timothy McVeigh (1968–2001)

Hlavní strůjce bombového útoku na budovu federální vlády v Oklahoma City v USA v roce 1995. Až do útoků z 11. září 2001 v New Yorku a Washingtonu se jednalo o nejvražednější útok v historii Spojených států, který si vyžádal téměř 170 obětí, zranil více jak 680 lidí a napáchal škody odhadované na více jak 650 milionů dolarů. Útok zcela zničil jednu třetinu federální budovy (na obrázku) a poškodil či zcela

zničil dalších 324 domů a 86 aut v okolí. Dodnes ve Spojených státech zůstává nejotřesnějším činem domácího terorismu (provedeného občanem USA).

(následují další charakteristiky, viz pracovní sešit)

Řešení: Co přispělo k tomu, že se T. McVeigh stal teroristou?

Osamělost v dětství a dospívání posílená introvertní povahou, šikana ve škole, fascinace zbraněmi, rostoucí frustrace a hněv, osobní zkušenost s válkou (v Perském zálivu), čím dál tvrdší paranoidní a konspirační pohled na americkou vládu, četba extremistické literatury. K **radikalizaci** ústící v teroristický čin zásadně přispěly události při obléhání sekty ve Waco v Texasu. Tato událost se stala spouštěčem rozhodnutí spáchat teroristický čin.

REFLEXE

1. *Co ses dnes dozvěděl nového?*
2. *Co tě zaujalo nebo překvapilo?*
3. *S jakou informací nesouhlasíš, příp. jaká informace je v rozporu s tím, co sis myslel před začátkem hodiny?*

Druhá hodina (45 min)

Cílem druhé hodiny je pochopit terorismus z geografického hlediska a zároveň vyvrátit nejčastější mýty, které se obecně o současném terorismu objevují ve veřejném prostoru. Žáci v hodině pracují s mapami, aby sami rozklíčovali tzv. geografii terorismu a aby dokázali odpovědět na otázku, ve kterých částech světa dochází k největšímu počtu útoků nebo jestli je Evropa nejvíce ohroženým kontinentem na světě.

EVOKACE

1. Žáci ve dvojicích plní úkol v pracovním sešitu. Na slepé mapě světa mají zaznačit a odpovědět na následující otázky:
  - a) Kde terorismus vzniká?
  - b) Kde došlo v posledních pěti letech k nejvíce teroristickým útokům?
  - c) Kde je naopak zaznamenáno nejméně teroristických útoků?

V následné diskusi musejí žáci své rozhodnutí argumentačně potvrdit.

Alt.: V případě využití interaktivní tabule mohou žáci zaznačit odpovědi přímo do promítané mapy.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU

2. Výklad s využitím [powerpointové prezentace](#) (od snímku 9). Věnuje se mj. největším mýtům spojeným s terorismem. Vždy před samotným „vyvrácením“ mýtu nechá učitel žáky, aby rozhodli, jestli se jedná o pravdu, nebo lež.
3. V závěru hodiny si žáci mohou vyplnit kvíz, ve kterém doplňují informace o vybraných teroristických skupinách ve světě.

Doplňovačka – doplň k jednotlivým teroristickým organizacím správné informace. (S řešením)

Název organizace	Místo působení	Cíl organizace	V současnosti aktivní/neaktivní
1. Světlá stezka (Sendero Luminoso)	Peru	Komunistická (maoistická) revoluční organizace usilující o komunistický převrat v zemi.	aktivní
2. Euskadi Ta Askatasuna (ETA)	Baskicko	Separatismus – odtržení od Španělského království.	neaktivní
3. Hizballáh	Libanon	Zničení státu Izrael a zamezení jakékoliv přítomnosti „západních“ (zejm. amerických) vojáků v regionu Blízkého východu.	aktivní
4. Óm šinrikjó	Japonsko	Příprava na blížící se konec světa. Koncept vraždění z lásky. Zabití nepředstavuje vraždu, ale „transformaci“.	neaktivní
5. Prozatímní irská republikánská armáda (PIRA)	Severní Irsko	Ochrana katolické menšiny a boj za sjednocení země.	neaktivní

REFLEXE

1. Změnil se v průběhu dnešní hodiny tvůj názor na terorismus?
2. Co způsobilo změnu tvého názoru?
3. Udělal jsem chybu v úsudku v prvním úkolu? Z čeho tato chyba pramenila?
4. Která informace, myšlenka, argument tě překvapil/zaujal?
5. Na úplný závěr zhodnoť celý tematický blok pomocí smajlíku (vybarvi pastelkou :).

Teorie k tématu

Model čtyř vln terorismu Davida C. Rapoport. Práce M. Crenshawové, B. Hoffmana či A. Croninové.

Zdroje a materiály k tématu

Americká 70. léta. Terorismus v USA i ve světě, 2015 [The Seventies. Terrorism at Home and Abroad] [dokumentární film]. USA, Cable News Network. Dostupný prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=Qt2Kk8-Dfdk&t=2205s>.

Cardini, Franco. 2016. *Chalífa a Západ: kořeny terorismu a pokrytectví Západu*. Praha. Vyšehrad. ISBN 9788074296321.

Carr, Caleb. 2002. *Dějiny terorismu*. Praha: Práh. ISBN 8072520636.

Čejka, Marek. 2007. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal. ISBN 9788087029190.

Eichler, Jan. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024617909.

Filipec, Ondřej. 2017. *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Vydavatelství UP. ISBN 9788024450407.

Gerges, Fawaz A. 2017. *Islámský stát: cesta k moci*. Praha: Vyšehrad. ISBN 9788074298103.

Hvíždala, Karel a kol. 2016. *Evropa, Rusko, teroristé a běženci*. Praha: Mladá Fronta. ISBN 9788020440617.

Kaplan, Jeffrey. 2016. *Waves of Political Terrorism* [online]. Oxford Research Encyclopedias. Dostupné z: <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-24?print>.

Kundra, Ondřej a Tomáš Lindner. 2017. *Můj syn terorista: Jak se rodí evropští džihádisté*. Praha: BizBooks. ISBN 9788026506058.

Mareš, Miroslav. 2005. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií. ISBN 8090333389.

Smolík, Josef. 2020. *Psychologie terorismu a radikalizace*. Brno: Mendelova univerzita v Brně. ISBN: 978-80-7509-723-1.

Souleimanov, Emil (ed.). 2011. *Terorismus: pokus o porozumění*. Praha: SLON. ISBN 9788074190384.

Strmiska, Maxmilián. 2001. *Terorismus a demokracie: pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. ISBN 802102755X.

Terorismus v Evropě, 2017 [dokumentární film]. Česká televize. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10997918455-mimoradne-porady-ct24/217411034000021-terorismus-v-evrope>.

Vegrichtová, Barbora. 2019. *Hrozba radikalizace: Terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada Publishing. ISBN 9788027120314.

Vzestup a pád Islámského státu, 2017 [dokumentární film]. Česká televize. Dostupný prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=BZAG2H3Qo4s>. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/217411058131218-vzestup-a-pad-islamskeho-statu>.

Weiss, Michael a Hassan Hassan. 2015. *Islámský stát: uvnitř armády teroru*. Brno: CPress. ISBN 9788026408833.

4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

[Vzdělávací program Respekt, tolerance, rozmanitost. Pracovní sešit](#)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů

Číslo	Název materiálu	Blok	Název bloku	Formát	Odkaz
1	Metodický materiál pro učitele – práce s výsledky dotazníku_blok 1	1	Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti	Textový dokument	https://www.obcanskyprukaz.eu/sites/default/files/Metodicke%20materialy%20pro%20ucitele%20teoreticka%20prava%20a%20prace%20s%20vysledky%20dotazniku_blok%201.pdf
2	Edukační karty_Demokratické hodnoty	1	Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/1eKhHye8jKBfAYNZpLceyPcukG6Zoy6Dj/view?usp=sharing
3	PPT_Nepřátelé demokracie_nematuritni_blok 3	3	Problémy a nepřátelé demokracie	Powerpointová prezentace	https://docs.google.com/presentation/d/1Bcz_Ey3jwGYwEMGdk0fLss9JHBhiWYqh/edit?usp=sharing&oid=106564661891530253723&rtpof=true&sd=true
4	ppt_Hrozby populismu_nematuritni_blok 4	4	Hrozby populismu pro demokracii. Politický marketing ve službách populismu	Powerpointová prezentace	https://docs.google.com/presentation/d/1fJPfhJwoVWnCcNr62ai3FAgbaqaRbCWI/edit?usp=sharing&oid=106564661891530253723&rtpof=true&sd=true
5	Přednáška_Migrace_nematuritni_blok 5_(průvodce k powerpointové prezentaci pro učitele)	5	Migrace v souvislostech	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/1547hIAjRrb0uYx09JmQtsKhm5FMXwhZK/view?usp=sharing

6	PPT_Migrace v souvislostech_blok 5	5	Migrace v souvislostech	Powerpointová prezentace	https://docs.google.com/presentation/d/153IU9F1yolc7Jq01Cs1bajWcTQOqCGpN/edit?usp=sharing&oid=106564661891530253723&rtpof=true&sd=true
7	PPT_Současný terorismus_nemat uritni_blok 6	6	Terorismus, jeho současné podoby a ideologické zdroje	Powerpointová prezentace	https://docs.google.com/presentation/d/1YEvMpgnJn6VmuNPDJqwCFOx-7MrrY9rh/edit?usp=sharing&oid=106564661891530253723&rtpof=true&sd=true

Přehled podobných materiálů z OP VK a OP VVV

Podrobný a komentovaný přehled kvalitních výukových materiálů, které byly pro tuto oblast vytvořeny, mimo jiné v rámci OP VK a OP VVV, je dostupný online na původním webovém Rozcestníku.

[Vzdělávací programy](#), které vznikly v rámci projektu Občanský průkaz 4.0 - kompetence pro demokratickou kulturu, CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008154.

Pro žáky středních škol:

Mediální gramotnost (pro SŠ s maturitou)

Mediální gramotnost (pro nematuritní SŠ)

Politická gramotnost (pro SŠ s maturitou)

Politická gramotnost pro žáky SŠ se SVP (nematuritní obor)

Respekt, tolerance, rozmanitost (pro nematuritní SŠ)

Pro učitele:

Rozvoj všeobecného přehledu a občanských kompetencí (pro pedagogické pracovníky)

Podpora demokratických hodnot (pro pedagogické pracovníky)

Odpovědný vztah k médiím (pro pedagogické pracovníky)

Občanská participace na veřejném životě (pro pedagogické pracovníky)

Politická participace na veřejném životě (pro pedagogické pracovníky)

Prevence extremismu a respekt ke kulturním odlišnostem (pro pedagogické pracovníky)

6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi

Odkaz na [Závěrečnou zprávu o ověření programu v praxi](#).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

7 Příloha č. 4 - Odborné a didaktické posudky programu

Odkaz na [Odborný a didaktický posudek programu 1.](#)

Odkaz na [Odborný a didaktický posudek programu 2.](#)

8 Příloha č. 5 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

[Doklad](#) o provedení nabídky ke zveřejnění programu.

9 Nepovinné přílohy

Soupis nepovinných příloh zahrnuje společný základ pro programy *Respekt, tolerance, rozmanitost (pro SŠ s maturitou)* a *Respekt, tolerance, rozmanitost (pro nematuritní SŠ)*.

Číslo	Název materiálu	Blok	Název tematický blok	Formát	Odkaz
N1	Metodické doporučení aneb jaké metody se ve výuce osvědčily	1-6		Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/17ZPMmOkeQmwadx-tkSSEBj-nsgid81rw/view?usp=sharing
N2	Návod pro práci s webovou aplikací	1	Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/1t7t-4Nhk0qj9ETHTMh-Gg7ziCkLYtcd/view?usp=sharing
N3	EduApka	1	Demokratické hodnoty, pluralismus a tolerance v postojích společnosti	Textový dokument	https://eduapka.cz/
N4	Demokracie a její podoby-přednáška_blok 2	2	Demokracie a její podoby	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/1gC384-NgXuU3Xzdlsd2Q66cQef9tCdSW/view?usp=sharing
N5	Problemy demokracie-prednaska_blok 3	3	Problémy a nepřátelé demokracie	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/13XlsqKYwZnW_pkRTpDYu0BRZpgDZg1wf/view?usp=sharing
N6	Populismus a pol. marketing-přednáška-blok 4	4	Hrozby populismu pro demokracii. Politický marketing ve službách populismu	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/1PHAtqqpjv9qoW6OAVqBCmW-il-zwJHWe/view?usp=sharing

N7	Populismus_ Audiovizualni spoty	4	Hrozby populismu pro demokracii. Politický marketing ve službách populismu	Videoukázky	https://www.obcanskyprukaz.eu/sites/default/files/Populismus_Audiovizualni%20spoty.rar
N8	Terorismus_t eoreticky zaklad pro ucitele_blok 6	6	Terorismus, jeho současné podoby a ideologické zdroje	Textový dokument	https://drive.google.com/file/d/1PyiMwHZf4yvSsDZ4FaZk80zwF1drZAP-/view?usp=sharing

